

Vliv neúplné rodiny na budoucí život dítěte

Karolína Halamíčková

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Karolína Halamíčková
Osobní číslo:	H19377
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Vliv neúplné rodiny na budoucí život dítěte

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodinného prostředí, sanace rodiny a výchovy v úplných a neúplných rodinách.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2011. Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 9788026200314.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 9788024753263.

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol., 2019. Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby. Praha: SLON. ISBN 9788074163333.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2012. Psychologie rodiny. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026202172.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing. ISBN 9788024731810.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blašíková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **19. ledna 2022**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

LS

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 19. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

25.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledky obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není -li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není -li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou neúplných rodin a dopadem rozpadu rodiny na budoucí život dítěte. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, přičemž první kapitola přibližuje pojmy rodina a rodičovství, zabývá se významem, funkcemi a typologií rodin. Druhá kapitola vymezuje neúplnou rodinu, příčiny vzniku neúplné rodiny a formy porozvodové péče o dítě. Třetí kapitola se podrobněji věnuje definici pojmu výchova, výchově v neúplné rodině a jejími riziky. Navazující praktická část se zaměřuje na dospělé jedince, kteří v dětství zažili zkušenost s rozvodem rodičů, nyní vychovávají své děti a mají stabilní vztah s partnerem. K výzkumnému šetření je využito kvalitativního zaměření, metody polostrukturovaného rozhovoru a cílem je zjistit zkušenosti nezletilých dětí s rozvodem rodičů, vliv rozpadu rodiny na budoucí život dítěte a popsat dopad rozpadu rodiny na vlastní výchovu dětí.

Klíčová slova: rodina, neúplná rodina, rozvod, rodiče, nezletilé dítě, výchova

ABSTRACT

The Bachelor thesis deals with issues concerning incomplete family and impact of family breakup to the future life of the child. Theoretical part is structured into three chapters, whereas the first chapter introduces the concepts of family and parenthood, deals with the meaning, functions and typology of families. The second chapter specifics incomplete family, causes of incomplete family and forms of post-divorce child care. Chapter three deals in more details with the definition of the term upbringing, upbringing in incomplete family and with risks. The following practical part of this thesis is focused on adults individuals, who have experience in childhood with divorce their parents and now they raise their own children and they have stable relationship with partner. For the research investigation is used qualitative focus, methods of semi-structured interview and the aim is ensure the experience minor children with divorce of their parents, the impact of family breakup to the future life of the child and describe the impact of family breakup for own upbringing children.

Keywords: family, incomplete family, divorce, parents, minor child, education

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Lucií Blašíkové, Ph. D. za trpělivé a odborné vedení, cenné připomínky a pomoc při zpracování bakalářské práce.

Dále děkuji všem zúčastněným respondentům za vhléd do jejich soukromí, čímž velice přispěli k mému výzkumu.

V neposlední řadě patří srdečné poděkování mým rodičům za podporu po celou dobu studia.

„Dobrý rozvod je vždycky lepší než špatné manželství.“

Edward Teyber

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 DEFINICE POJMU RODINA.....	13
1.2 VÝZNAM RODINY	14
1.3 RODIČOVSTVÍ.....	15
1.4 TYPY RODIN	15
1.5 FUNKCE RODINY.....	18
2 NEÚPLNÁ RODINA	21
2.1 DÍTĚ V NEÚPLNÉ RODINĚ	21
2.2 ROZVOD	22
2.3 FORMY POROZVODOVÉ PÉČE O DÍTĚ	24
3 VÝCHOVA	28
3.1 DEFINICE VÝCHOVY	28
3.2 VÝCHOVA V NEÚPLNÉ RODINĚ A JEJÍ RIZIKA	29
3.2.1 Výchova dítěte jedním rodičem	30
3.2.2 Výchova při střídavé péči.....	31
3.3 ŽIVOT S NOVÝM PARTNEREM	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VÝZKUM	34
4.1 CÍLE VÝZKUMU	34
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
4.4 METODA SBĚRU DAT	37
4.5 DESIGN VÝZKUMU.....	37
4.6 PRŮBĚH ŠETŘENÍ	38
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	40
5.1 RODIČE SE ROZVÁDĚJÍ.....	40
5.2 ADAPTACE V NEÚPLNÉ RODINĚ	42
5.3 NÁSLEDKY DO BUDOUCNA	45
6 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	47
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	63

ÚVOD

Rodina. Pro mnohé z nás největší dar v životě. Zázemí, bezpečí, pocit lásky a vědomí, že někam patříme. Lidská potřeba někam patřit, čili být součástí nějaké smečky, být chráněn, žít ve vědomí, že na nás stále někdo myslí, má o nás strach a čeká na náš návrat domů je pro nás všechny tolik důležitá. Vyrůstat v úplné rodině mezi milujícími rodiči je v dnešní době pro každého jedince obrovská výhra, jelikož mnoho z nás takové štěstí nemá.

Problematika rozvodovosti a neúplných rodin je společností neustále diskutované téma. Rozvod je všeobecným společenským problémem, který se nedotýká pouze dospělých jedinců, ale také nezletilých dětí. Je to náročný a komplikovaný proces, kterému se mnohdy nedá vyhnout, někdy je podnícený naprostou banalitou, jindy za ním stojí naléhavý důvod. Vždy záleží na dospělých jedincích, jak jsou schopní zařídit si svůj život a stejně tak na nich záleží i to, jak život zařídí svým dětem. Pro nezletilé dítě rozvod znamená tíživou zkušenost, která jej poznamená a z níž si odnáší nepříjemné vzpomínky s sebou do života. Okruhům problému týkajících se rozvodu, neúplných, problémových a dysfunkčních rodin bych se v budoucnu ráda věnovala, proto jsem využila tuto možnost a bakalářskou práci zaměřila na téma týkající se rodiny.

Bakalářská práce se dělí na část teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je přiblížit téma rodiny, neúplné rodiny a výchovy, přičemž je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se podrobněji zabývá pojmy rodina a rodičovství, významem rodiny pro dítě, funkcemi rodiny a typologií rodin dle funkčnosti. Neúplnou rodinou se zabývá kapitola druhá, která se zaměřuje na dítě v neúplné rodině a blíže se věnuje rozvodu, jakožto příčině neúplné rodiny, které se dotýká i navazující praktická část. Dále se zabývá reakcemi dítěte na rozpad rodiny a formám porozvodové péče. Třetí kapitola se zabývá vymezením výchovy, podrobněji definuje pojem výchova, zaměřuje se na výchovu v neúplných rodinách, popisuje její rizika a také blíže specifikuje výchovu dítěte jedním rodičem a výchovu dítěte při střídavé péči.

Navazující praktická část je kvalitativně zaměřena, využívá metody polostrukturovaného rozhovoru a výzkumným souborem jsou respondenti v dospělém věku, kteří v dětství zažili rozvod rodičů, nyní zastávají funkci rodičů svých dětí a mají stabilní partnerský či manželský vztah. Cílem výzkumné oblasti je zjistit zkušenosti jednotlivých respondentů s rozpadem rodiny a vliv neúplné rodiny na budoucí život dítěte. Záměrem je prozkoumat nynější postoje respondentů pocházejících z rozvedených rodin k výchově svých dětí a

udržení si stabilního partnerského vztahu. V poslední řadě nahlédneme na situaci nezletilého dítěte po rozvodu, jak bylo schopno zvládnout adaptaci na život v neúplné rodině, jak vnímalo ztrátu pevných rodinných vazeb a v jakém rozsahu se změnil vztahy mezi rodiči a dítětem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Dá se říct, že rodina je prvotní funkční celek, do kterého se narodíme. Je to jedna z nejdůležitějších institucí, kterou v životě máme. Jsou to lidé, kteří k sobě navzájem patří, projevují mezi sebou soucit, zájem jeden o druhého, ovlivňují se a mají o sebe strach. Provází je mnoho společných událostí, kterými jsou narození, úmrtí, sňatek, výchova, úspěchy či neúspěchy. Porozumění, úcta, jistota, láska a podpora by měly být znakem každé fungující a milující rodiny. (Schaefferová, 1995)

Spokojenost, láska a štěstí provází život jedince v rodině, která plně funguje, neprovází jí žádné potíže a za kterou stojí sebevědomí rodiče s vysokou sebeúctou. Důsledkem vyrovnanosti, fyzické i psychické schopnosti a rozvážnosti jedince mohou být právě fungující rodiny, ve kterých členové žijí v klidném prostředí, cítí podporu a víru ostatních v sebe samo. *„Vědomí vlastní ceny může vzkvétat jen v atmosféře, kde je respektována individuální odlišnost, tam, kde si lidé zjevně projevují lásku, kde chyby slouží k ponaučení, komunikace je otevřená, pravidla pružná, zodpovědnost (sliby se plní) samozřejmá a kde vládne upřímnost – to je atmosféra panující v dobrých rodinách.“* (Satirová, 2006, s. 35)

1.1 Definice pojmu rodina

Jednotné vymezení pojmu rodina neexistuje, ovšem existuje spousta rozmanitých pohledů od autorů, kteří jej definují mnoha odlišnými způsoby, přičemž podstata každé definice je pravdivá.

Z hlediska společnosti velice výstižně definovali rodinu autoři Kraus a Poláčeková (2001, s. 78) - *„rodinu společnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby.“* Rodina je tvořena formou manželství či partnerství mezi dvěma lidmi, kteří mají alespoň jedno dítě a jejími příbuznými. Odlišným způsobem nahlíží na pojem rodina Kopecká (2015, s. 46), která udává, že *„rodina je prvotním a základním životním prostředím člověka, která zároveň odráží stav historické doby a úroveň společnosti.“* Podmínky, možnosti a úroveň rodiny mohou být důsledkem doby, do které rodina přivede dítě, které následně vychovává. Specifičnost dané doby, kultura nebo společenská třída mohou ovlivňovat vztahy mezi manželi, rodiči i sourozenci. Fischer a Škoda (2009, s. 140) prohlásili rodinu za *„nejdůležitější sociální skupinu, ve které člověk žije.“* Rodinu považují za zázemí, ve kterém dochází k rozvoji osobnosti a schopnosti jedince, ze kterého člověk

čerpá zkušenosti a vzorce chování, které jinde není možno získat. Každá rodina je brána jako specifický systém, který formuje průběh vývoje jedince, ovlivňuje chování členů dané rodiny a má velký význam při budování jejich společenských rolí.

Z pohledu psychologie je podle Špaňhelové (2010, s. 11) rodina vystihnutá jako „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.*“ Sobotková (2001, s. 9) ve své psychologické publikaci o rodině udává, že „*rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob.*“ Z pohledu pedagogiky je dle Šafránkové (2019, s. 37) „*rodina primární, neformální, malou sociální skupinou, ale je také základní jednotkou lidské společnosti.*“ Rodina dítěti udává normy sociálního chování, společenské a kulturní hodnoty.

Rodinu v širším slova smyslu Krůtová a Kyselá (2019, s. 39) rozlišují na nukleární a komponovanou. „*Zatímco u nukleární rodiny jde o původní rodinné uskupení – mámu, tátu a děti, komponovaná rodina je taková rodina, která je složená ze dvou předešlých rodin, a děti tak získávají macechy a otčímý a nevlastní sourozence.*“ Tyto rodiny jsou ve 21. století považovány za naprosto běžné. Kraus a Poláčková (2001) rozlišují rodinu rozšířenou (příbuzní, prarodiče, strýcové, tety), úplnou a neúplnou a také rodinu orientační, což je ta, ve které jedinec vyrůstá a prokreační, kterou sám zakládá. Sobotková (2001, s. 22) dodává, že „*kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.*“

1.2 Význam rodiny

Podle Kopecké (2015, s. 46) je „*rodina pro dítě nezastupitelná.*“ Genetická výbava i rozvoj osobnosti dítěte je to, co rodiče dítěti předávají. Již od raného věku jsou rodiče pro dítě vzorem, kterým se inspirují, napodobují ho a čerpají z něj. Rodina na dítě působí v oblasti tělesné, duševní i sociální. Styl, kterým rodiče žijí ovlivňuje i to, jakým stylem bude žít dítě. Jestliže rodiče preferují zdravý životní styl, záleží jim na kvalitě prostředí či bezpečí, ve kterém dítě vyrůstá, bude větší pravděpodobnost správného vývoje dítěte, než u rodin, kde je tomu naopak. Osvojení si lidských forem, hodnot společnosti a norem chování, tedy socializace je pro dítě dalším důležitým životním posunem, na kterém se taktéž podílí rodina. Stejně tak rodina určuje sociální status dítěte, tedy to, kým je, kam patří a jaké je jeho postavení ve společnosti. Kokaisl (2010) ve své publikaci dodává, že význam rodiny je nezbytný také při procesu výchovy. Osobnost každého jedince, jeho

názory, hodnoty a přednosti se formují díky vrstevníkům, masmédiím a školnímu prostředí, což ale nenahradí přítomnost rodičů. V rodičích má dítě pocit otevřenosti, chodí k nim pro rady, psychickou i materiální pomoc, cítí z nich jistotu a jsou to pro něj lidé nejbližší. Pokud rodina neplní základní funkce, díky nimž si dítě osvojuje vzorce správného chování, jednání a morálky, dochází k selhání poslání rodičů, což se projeví především ve špatné orientaci dítěte nejen ve společnosti, ale i ve světě.

1.3 Rodičovství

Procházka (2010, s. 11) tvrdí, že „*rodičovství je známkou dospělosti a zralosti osobnosti každého člověka.*“ Z hlediska párového života Fučík (2013) rodičovství považuje za nejdůležitější tranzici životního běhu, kterou například od manželství odvolat nelze. Rodičovství je dle Sobotkové (2001) pokračování rodu, přičemž prostřednictvím dětí rodina zajišťuje budoucnost svému rodu. Je to výzva, která dává lidem příležitost poznávat sebe i druhé v nových životních situacích. Důležitou výzvou pro rodiče je plnění potřeby dítěte, které bude po dobu jeho vývoje vyžadovat oporu a umožnění rozvoje jeho autonomie.

Reichel (2008) popisuje, že role rodiče je jedinci připsána v momentě narození potomka. Rodičovská role je přirozená a pro mnohé vytoužená, ovšem obnáší také plnění mnoha povinností a každý jedinec se na této roli svou osobností značně podílí.

Matějček (1996) ve své knize pojednává o rodičovství a největší hodnotu přidává rodičovským postojům, které v přístupu k dětem preferují. Rodičovské postoje se vyvíjí během dlouhé životní cesty každého jedince, přičemž začínají již v dětství a pokračují až do doby, kdy jej jedinec uplatní v rámci výchovy vlastního dítěte. Během těhotenství a v průběhu soužití rodičů s dítětem jsou však rozvíjeny nejvíce. Materiální věci v podobě nejnovějšího vybavení pro dítě nemají zdaleka takovou hodnotu, jako právě kvalitní rodičovský postoj. Špaňhelová (2010) jako důležitou součást rodičovského vztahu považuje lásku a respekt mezi partnery. Respekt je vnímán jako úcta rodičů k sobě navzájem a láska není pouze o zamilovanosti, ale má hlubší zasazení v podobě pomoci, pohlázení, obětí a zastoupení v případě, kdy je potřeba pomoci.

1.4 Typy rodin

Typologií zaměřující se na rodinné prostředí existuje mnoho. Například Šafránková (2011) ve své knize dělí typy rodiny dle členů a jejich soužití, dle výchovného stylu v rodině a

také dle převládajícího modelu rodiny a dominance rodiče. Šafránková (2019) rozlišuje typy rodin na úplnou, neúplnou či doplněnou a Kopecká (2015) se podrobněji zaměřuje na typy rodin úplných. Typickou typologií rodiny je dělení dle funkčnosti. Funkčnost či nefunkčnost rodiny se podle Šafránkové (2011) odráží na složení, stabilitě, osobnostním charakteristikám jednotlivých členů rodiny a také při zajištění péče o dítě i ostatní členy rodiny. Čtyři typy rodin dle funkčnosti, na kterých se shodují autoři Fischer a Škoda (2009), Kopecká (2015) i Gillnerová, Kebza a Rymeš (2011) jsou následující:

1.4.1 Funkční rodina

Funkční rodiny lze nazývat také zdravými, normálními nebo harmonickými rodinami a dle Fischera a Škody (2009) tvoří až 85 % populace. Kopecká (2015) nazývá funkční rodinu též eufunkční nebo neklinickou a udává, že v této rodině jsou plněny všechny funkce. Dítěti je zajištěn dobrý vývoj i výchova a mezilidské vztahy jsou kvalitní. Rodiče s dětmi tráví volný čas, mají společné zájmy, komunikují, záleží jim na začlenění dítěte do společnosti i na jeho úspěšné budoucnosti. Krůtová a Kyselá (2019) za důležitý aspekt funkční rodiny považují ochranu mezi členy rodiny, zejména ochranu rodičů nad dětmi.

Sobotková (2001) charakterizuje zdravé rodinné fungování třemi principy, kterými jsou soudržnost, adaptabilita a komunikace. Mezi členy funkční rodiny probíhá rodinná intimita, blízkost, sounáležitost ale také patřičná nezávislost a samostatnost. Rodina je schopna přizpůsobit se proměnlivým životním nárokům a potřebám. V případech, kdy situace vyžaduje změnu fungování či životního stylu, je rodina ochotna k tomu přistoupit. Rodinná atmosféra, řešení problémů i plánování změn souvisejí se způsobem komunikace v rodině.

1.4.2 Problémová rodina

Kopecká (2015) se s Fischerem a Škodou (2009) shodují, že v problémové rodině je výskyt určitých potíží a poruch některých nebo všech funkcí, které ale nejsou tak velkého rázu, aby ohrožovaly vývoj dítěte či fungování rodinného systému. Rodina je schopna buď zvládnout situaci vyřešit sama, za menší pomoci společnosti nebo jednorázové či krátkodobé pomoci nějakého orgánu. Příkladem rodin, které se nachází v problémové situaci mohou být matky po rozvodu manželství, které tíží ekonomická situace, nezaměstnanost v rodině nebo dlouhodobá nemoc některého člena rodiny. „V populaci se vyskytuje okolo 12-13 % problémových rodin.“ (Fischer a Škoda, 2009, s. 143)

1.4.3 Dysfunkční rodina

„Je chápána jako rodina, kde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte.“ (Gillnerová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 117) V této fázi přichází na řadu sanace rodiny, jelikož rodina není schopna zvládnout sama situaci, ve které se ocitá. Kopecká (2015) popisuje dysfunkční rodinu jako rodinu, která neplní všechny své funkce a ve které je vývoj dítěte narušen, jelikož rodiče nejsou schopni zajistit jeho potřeby. Dle Kunhartové, Potměšila a Potměšilové (2017) je rodina dysfunkční, pokud je narušeno její zdravé fungování. Za typické znaky dysfunkční rodiny považují závislost jednoho rodiče (nebo obou) na návykových látkách, přičemž žijí bujným životem, který narušuje zdravý chod rodiny a správný vývoj dítěte, neplnění ekonomicko-zabezpečovací funkce rodiny, čímž rodina nemá dostatek financí k zabezpečení dítěte nebo pokud v rodině probíhá fyzické či psychické násilí. Za znak dysfunkční rodiny je také možné považovat velmi autoritářskou výchovu, kdy rodiče na dítě vyvíjí příliš velký tlak a rodina je nucena dodržovat určitá pravidla (členství v politické straně, církvi). Šafránková (2019) udává další typy dysfunkčních rodin, kterými mohou být rodiny nezralé, přetížené, ambiciózní, perfekcionistické, disociované nebo odkládající rodiny.

1.4.4 Afunkční rodina

„Rodina, kde poruchy jsou tak velkého rázu, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti závažným způsobem škodí, nebo je dokonce ohrožuje v samotné existenci.“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 143) I takové rodiny se ve společnosti objevují, i když je jich pouze malé množství. V momentě, kdy je rodina afunkční, je nutné odebrat dítě z rodiny a zajistit mu péči v jiném prostředí. Kopecká (2015, s. 48) udává, že *rodina neplní ani základní funkce a úkoly rodiny*. Jestliže se dítě nachází v takové rodině, je nutný okamžitý zásah a umístění dítěte do prostředí mimo rodinu. „Sanace takové rodiny je bezpředmětná a zbytečná; jediným řešením, které dítěti může prospět, je vzít ho z této rodiny a umístit do rodiny náhradní.“ (Gillnerová, Kebza, Rymeš a kol., 2011, s. 117)

Náhradní rodinnou péči se zabývá novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a mezi formy náhradní rodinné péče jsou dle zákona č. 89/2010 Sb., občanského zákoníků, řazeny následující:

- Svěření do péče jiné osoby

- Pěstounská péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu
- Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje
- Osvojení

1.5 Funkce rodiny

Funkce rodiny mohou být též považovány za úkoly, které musí rodina plnit proto, aby jakožto celek mohla fungovat. V případě neplnění jednotlivých funkcí, je zřejmé, že dojde k narušení vztahů mezi členy rodiny nebo celého jejich soužití. Za základní funkce, které by měly zdravé, fungující rodiny plnit jsou považovány tyto:

Biologicko-reprodukční funkce

„Plození potomků, uspokojování sexuální potřeb.“ (Kopecká, 2015, s. 46)

Tato funkce má význam nejen pro rodiče, kteří rodinu tvoří, ale také pro společnost jako celek. Dle Procházky (2012, s. 103) *„narození dítěte dotváří smysl lidského života, dává mu nový individuální význam, je šancí pro další rozvoj partnerských vztahů a staví před člověka nové výzvy a cíle.“* V momentě, kdy partneři přivedou na svět dítě a stanou se rodiči, je to pro ně známkou dospělosti a zralosti jejich osobnosti. Z pohledu Krause a Poláčkové (2001, s. 79) spatřuje tato funkce význam pro samotného jedince *„jednak v uspokojování jeho biologických a sexuální potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.“*

Ekonomická funkce

Autoři, kteří tuto funkci blíže specifikovali ji pojmenovali odlišnými způsoby. Například Reichel (2008, s. 187) tuto funkci nazval pouze ekonomickou a dle něj si pod ní můžeme představit obzvláště *„uspokojování základních potřeb členů, potřeb materiální až existenční povahy, jako je výživa, bydlení, ošacení, zařízení domácností, náklady spojené se studiem a zájmovou činností členů apod.“* Funkce je plněna nejen v rámci nukleární rodiny, ale probíhá i mezi rodinou širší. Příkladem mohou být situace, kdy rodinu zasáhne nějaká tragédie, úmrtí nebo třeba živelná pohroma a rodina potřebuje s těmito okolnostmi pomoci. Špaňhelová (2010) tuto funkci nazvala ekonomicko-zabezpečovací a je toho názoru, že cílem rodiny je ekonomické zabezpečení dětí v takovém rozsahu, jak je to jen možné. Sociálně-ekonomickou funkcí ji nazvali Kraus a Poláčková (2001, s. 80), podle

nich je na rodinu nahlíženo jako na „významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti.“ Členové rodiny vykonávají určité povolání a jako rodina se stávají významným spotřebitelem, na kterém je současný trh závislý.

Emocionální

Kurucová (2016) považuje tuto funkci z hlediska soudržnosti rodiny za nejdůležitější. Dítě by mělo z rodiny pociťovat lásku, bezpečí a pochopení. Rozvoj emocionální stránky je u dítěte velice důležitý, přičemž k jeho rozvoji nejvíce přispívají kladné a příznivé citové vztahy v rodině. Deprivace či frustrace u dítěte nastává, jestliže v rodině není dostatečný projev emocionality. Emoční zajištění dítěte souvisí dle Špaňhelové (2010, s. 12) s pomocí při vyjadřování pocitů, vyslechnutí dítěte v případě potřeby, naslouchat mu, komunikovat s ním a také ho „zahrnout láskou. Jistota láskou, která má i mantinely. V nich má dítě spatřovat jistotu, kterou mu rodiče přinášejí do života.“

Socializačně-výchovná funkce

Tato funkce má za cíl naučit jedince žít sociálním životem, tedy životem ve společnosti určitých lidí a zároveň přispívá k formování osobnosti dítěte a k jeho výchově. Rodina formuje a zasahuje do životního stylu dítěte, do jeho postojů, mezilidských vztahů a morálky. Kurucová (2016, s. 12) udává, že z hlediska socializačně-výchovné funkce se k rodině „přistupuje především jako k primární sociální instituci, jejímž úkolem je zajistit socializaci člověka.“ Dítě si na základě důvěry v rodině a prostředí, ve kterém vyrůstá, osvojuje modely chování, komunikace, potřebné schopnosti i dovednosti s cílem začlenit se do dané společnosti.

Obdobně na tuto funkci nahlíží Kraus a Poláčková (2001, s. 80), kteří dodávají, že „socializaci v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.“ Úlohou této funkce je příprava dítěte na vstup do společenského a praktického života. Dítě čerpá zkušenosti, které později využije v životě, nejen od rodičů ale také od starších sourozenců.

Ochranná a domestikační funkce

Jinak nazývána též zaopatřovací či pečovatelská funkce. Jejím cílem je zabezpečení a zajištění potřeb u všech členů rodiny, tj. i u rodiny širší, nejen nukleární. Rodina plní tuto funkci se stará o prarodiče, o příslušníky rodiny, kteří mají všelijaké speciální potřeby a

vyžadují péči nebo pomoc. Pocit bezpečí, podpora a jistota jsou důležitými prvky pro členy rodiny, kteří díky nim ví, že rodina je pro ně zázemí, do kterého patří a žijí ve vědomí, že lidé okolo nich jsou ti, na které se mohou spolehnout. „*Domestikační funkce spočívá ve vytvoření faktického zázemí, rodina je vždy konkrétním prostorem, ve kterém může každý její člen najít fyzické útočiště a emocionální přijetí.*“ (Procházka, 2012, s. 110)

Rekreační a regenerační funkce

„*Rodina je také institucí, která by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci, zábavu.*“ (Kraus, 2008, s. 83) Volný čas a aktivity s ním spojené, které dítě prožívá se svou rodinou, pro něj mají velký význam. Do této funkce spadají jakékoliv činnosti, při kterých tráví rodiče čas s dítětem, příkladem jsou výlety, návštěvy nebo dovolené. Na rekreační a regenerační funkci tedy na smysluplné využívání volného času dítěte v rodině je nahlíženo jakožto na důležitý a pozitivní aspekt výchovy. Způsob trávení volného času i společnost, ve které dítě volný čas tráví, působí na formování osobnosti dítěte. (Procházka, 2012)

2 NEÚPLNÁ RODINA

„O neúplné rodině hovoříme tehdy, když chybí otec nebo matka.“ (Helus, 2015, s. 245)

Neúplné rodiny dle Kopecké (2015) nejčastěji vznikají rozvodem, úmrtím jednoho z partnerů či z těhotenstvím neprovdané ženy. Podle dat ČSÚ bylo v roce 2019 v České republice necelých 182 tisíc neúplných rodin, přičemž největší podíl tvoří rozvedené rodiny, poté svobodní rodiče a v poslední řadě rodiče ovdovělí.

Matějček (2017) je toho názoru, že termín neúplná rodina není dostatečně výstižný, jelikož se do něj řadí jednočlenné domácnosti rozvedených i ovdovělých osob, ale také funkční partnerství, kdy spolu partneři žijí jako rodina, ovšem k sňatku nedošlo. O rozlišení termínu neúplná rodina se pokouší Kopecká (2015), která ji dělí na dva typy. První je formálně neúplná rodina, do které se narodilo dítě svobodné matce nebo jeden z rodičů ovdověl a také sem spadají rozvedené rodiny, v případě, že dítě žije pouze s jedním rodičem. Druhým typem je neformálně neúplná rodina, kdy spolu rodiče nežijí a společně dítě nevychovájí, avšak nejsou rozvedeni. Matějček a Dytrych (1994) hovoří o nedeklarovaném rozvodu v rodinách, které o něj nepožádali, ale v jedné domácnosti spolu nežijí a probíhá u nich výrazné narušení rodinných funkcí. Takových rodin existuje značné množství, ovšem jejich počet nelze přesně zjistit. Matějček (2017) se ve své knize zamýšlí nad rozdílem neúplné rodiny, kde otec v důsledku úmrtí nebo rozvodu není fyzicky přítomen, od úplné rodiny, ve které otec neplní svou funkci, nepřispívá k výchově dětí a kde je přítomen jen psychologicky, což může být například důsledkem alkoholismu. Zde se nabízí otázka, zda je pro dítě lepší vyrůstat v rodině úplné, ale nefunkční nebo neúplné, ale funkční. Jestliže jeden rodič zastává v neúplné rodině funkci dvou rodičů, je pro něj bezpochyby obtížné plnit všechny funkce a úkoly, přesto Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí, že některé neúplné rodiny plní funkce, zejména socializační a emocionální lépe než rodiny úplné.

2.1 Dítě v neúplné rodině

„Jestliže je rodina v základní podobě tvořena oběma rodiči a jejich dítětem či dětmi, pak v neúplné rodině zůstává s dítětem či s dětmi jen jeden z rodičů, přičemž ten druhý chybí.“ (Matějček, 2017, s. 35)

Kdo v rodině chybí (otec, matka), jak je chybějící rodič nahrazován, v jaké věku dítěte se rodina rozpadla, jaké je zajištění rodiny (finanční, hospodářské) a sociální prostředí, ve

kterém dítě žije. Tohle jsou důležité faktory, které určují to, jak je dítě schopno přijmout život v neúplné rodině. Dále záleží na osobnosti rodiče, který rodinu opustil, na osobnosti rodiče, který s dítětem zůstal a v neposlední řadě na osobnosti samotného dítěte, jak se s touto situací dokáže vypořádat a jak k ní přistoupí. Významným činitelem působícím na dítě je také příčina neúplnosti rodiny. Rozvod dítě přijme zcela odlišně než úmrtí jednoho z rodičů. Neúplnou rodinu dítě vnímá jinak, jestliže se narodí svobodné matce, tudíž bez druhého rodiče vyrůstá již od raného věku, než když o rodiče přijde v průběhu života. Z psychologického hlediska na dítě rozdílně působí rozvod po vzájemném odcizení rodičů a rozvod po odcizení jednoho z manželů, smrt otce nebo matky sebevraždou nebo smrt nešťastnou náhodou. (Matějček, 2017)

Jak již bylo výše zmíněno, mezi tři nejčastější příčiny neúplné rodiny patří rozvod, úmrtí jednoho z rodičů a svobodný rodič. Ve výzkumné části se budeme zabývat rozvodem, jakožto příčinou neúplné rodiny, a proto si jí nyní podrobněji přiblížíme.

2.2 Rozvod

I přesto, že podle dat ČSÚ počet rozvodů v posledních letech mírně klesá, rozvodovost se dle Kuchařové a kol. (2019) z dlouhodobého hlediska stále zvyšuje. Dosud klesající počty rozvodů jsou totižto příčinou snižující se sňatečnosti, čehož si můžeme všimnout i na grafu níže.

Obrázek 1 Počty sňatků a rozvodů v ČR (ČSÚ)

„Rozvod bývá chápán jako ohraničená a konečná událost, která se uzavírá úderem soudcovského kladívka.“ (Teyber, 2007, s. 8)

Rozvod není otázkou jedné hádky či jedné výměny názorů, dochází k němu na základě dlouhodobého nepochopení, nespokojenosti a neshod v manželském vztahu. Rodičovství, přibývající roky nebo zaměstnání mohou být považovány za impulsy, díky kterým k rozpadu manželství dochází. (Everett, Everettová, 2000) Rozvodem se rozpadne

partnerství dvou osob, ale rodičovství a s ním i povinnosti, které rodiče mají, zrušit nelze. Role rodiče je totiž člověku připsána doživotně. (Špaňhelová, 2010)

Teyber (2007) udává, že za rozvodem stojí velká škála náročných životních a rodinných změn, kterými si budou muset projít nejen rodiče, ale i děti. Rozvod pro rodiče neznamená pouze jít od sebe, znamená to řadu formalit, vyřizování, ale také náležitostí týkající se výchovy dětí po rozpadu rodiny. Na rodičích stojí velká škála zodpovědnosti o rozhodnutí, co bude s dítětem po rozvodu, komu bude svěřeno do péče nebo zda bude ve střídavé či společné péči. Smith (2004) se shoduje s Teyberem (2007) na skutečnosti, že rozvod je považován za jednu z mimořádně náročných a bolestivých situací v životě dětí. Děti nemají přehled o problémech, které se odehrávají mezi rodiči, neví, co je příčinnou hádek, neshod a konfliktů mezi matkou a otcem a často si rozpad rodiny dávají za vinu právě oni. Nejen rodiče, ale především děti jsou vystavovány pocitům viny, smutku, selhání, vzteku a strachu. V situacích, kdy chování rodičů překračuje veškeré hranice a dítěti hrozí v domácnosti jakékoliv nebezpečí, je rozvod dle Matějčka a Dytrycha (1994) považován také za určité společenské sanační opatření, jehož cílem je zamezit konfliktům a nesouladům mezi manžely, čímž má ukončit problémové soužití partnerů a nepokoje v rodině, které negativně působí na dítě.

Novák (2012) považuje za jednu z možností rozpadu rodiny dítě, jelikož s příchodem dítěte do rodiny přichází i více starostí a povinností, což znamená pro partnery určité omezení. Důvodem rozpadu rodiny může být také problémové dítě, na jehož výchovu každý rodič nahlíží odlišným způsobem, čímž vznikají hádky a neshody. V neposlední řadě i případ, kdy dítě v rodině není je považovaný za stresového činitele pro partnery, kteří často čelí otázkám typu - „Stále neplánujete miminko?“, které směřují v mnoha případech spíše k negativnímu vývoji vztahu.

Reakce dítěte na rozvod

Pochopitelně je odlišně reagují děti, pokud se rodina rozpadne během prvních tří let života, kdy dítě příliš nevnímá, co se v jeho životě odehrává, než když se rodiče rozvádí v předškolním, školním či dospívajícím věku dítěte. U předškolních dětí hrozí projevy agrese, přičemž se vracejí k dřívějšímu chování, což se projevuje například ve vyžadování pomoci při oblékání, u jídla nebo třeba znovu vyžadují dudlík. Mezi emocemi v době rozvodu převládá strach, bojí se, že když je jeden rodič opustil, může je opustit i ten druhý. V období mladšího školního věku zaujímá rodina nejdůležitější místo v životě dítěte. Rozvod je obzvláště náročný zásah do života dítěte a nejčastější odezvou je smutek. Dítě

se snaží o obnovu rodiny a jeho přáním je, aby se rodič, který odešel, vrátil zpátky. Reakcí na rozpad rodiny dítěte staršího školního věku je převážně vztek a zlost. Dítě je na straně rodiče, se kterým zůstane a vůči druhému rodiči cítí vinu a rozpad rodiny považuje za jeho chybu. V pocitech převládá osamělost, bezmoc, obavy o rodiče a chybí jim stabilní rodinné prostředí, které před rozvodem měly. Ve věku dospívání se s rozpadem rodiny setkává menší počet dětí, jedinci chápou rozvod a většinou i souvislosti s ním spojené, a proto pro něj rozvod může být jistým rizikem. Dospívající jedinci mohou být více zranitelní a mnoho z nich k rozvodu přistupuje jako ke zradě ze strany rodičů. Pocity deprese, vyhýbání se členům rodiny, stres a větší pravděpodobnost nežádoucího chování mohou být důsledkem rozvodu rodičů pro dospívající jedince. (Teyber, 2007; Smith, 2004)

2.3 Formy porozvodové péče o dítě

Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník, § 755 udává, že „*mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*“ Manželství lze rozvést až v případě, kdy je vyřešena porozvodová péče o dítě. Soud tedy rozvod schválí ve chvíli, kdy jsou oba rodiče schopni solidní domluvy mezi sebou a mají s dítětem či dětmi přívětivý vztah. (Novák, 2012)

Mezi tři formy porozvodové péče dle zákona 89/2012 Sb. Občanský zákoník, § 907, patří:

2.3.1 Společná péče

Společná péče nastává po rozpadu rodiny, kdy není dítě soudem přiděleno ani jednomu rodiči. Dítě je svěřeno do společné péče za situace, kdy spolu rodiče vycházejí, neprobíhají mezi nimi žádné konflikty a také pokud je to v zájmu dítěte. Soud pouze schvaluje dohodu o společné péči, která vznikne mezi rozvádějícími se rodiči. (Arnoldová, 2016) „*Podmínkou pro tento typ péče je souhlas obou rodičů. To je v souladu s premisou, že by soud, potažmo stát měl do rodinného života zasahovat co nejméně a pouze v případech, kdy to vyžaduje zájem dítěte.*“ (Höhne, Paloncyová, 2021, s. 5) Rodiče nemají určený konkrétní způsob péče o dítě, záleží to zcela na jejich domluvě, ovšem potřeby dítěte musí být splněny. Tento typ péče volí především rodiče dětí, které se blíží k zletilosti, nežijí s nimi ve společné domácnosti, studují a tak dále. V jiných případech je pro společnou péči ideální, pokud rodiče bydlí ve stejném bytě (domě) nebo to k sobě nemají daleko. (Arnoldová, 2016)

2.3.2 Střídavá péče

Pokud se rodina po jejím rozpadu rozhodne vychovávat dítě formou střídavé péče, znamená to, že se rodiče při výchově dítěte střídají. Tato péče je založena na schopnosti komunikace a spolupráce při výchově a péči o dítě ze strany rodičů. Hlavní roli při rozhodování, zda přistoupit na střídavou péči hrají rodiče, soud a především dítě. Je důležité brát ohled na dítě, jelikož střídavá péče by měla být zejména v jeho zájmu. *„Jistěže nemusí být vyslýcháno v soudní síni, ale nelze jednat o něm bez něj, přesněji bez přihlídnutí k jeho názoru.“* (Novák, 2012, s. 73) Časový úsek pobytu dítěte u rodičů není pevně stanovený, záleží na tom, jak si ho stanoví sami rodiče. *„Délka daného časového úseku by měla zohledňovat individuální potřeby dítěte, zejména možnosti vzdělávání, stabilní okruh kamarádů, stále volnočasové aktivity apod.“* (Höhne, Paloncyová, 2021, s. 5)

2.3.3 Výlučná péče

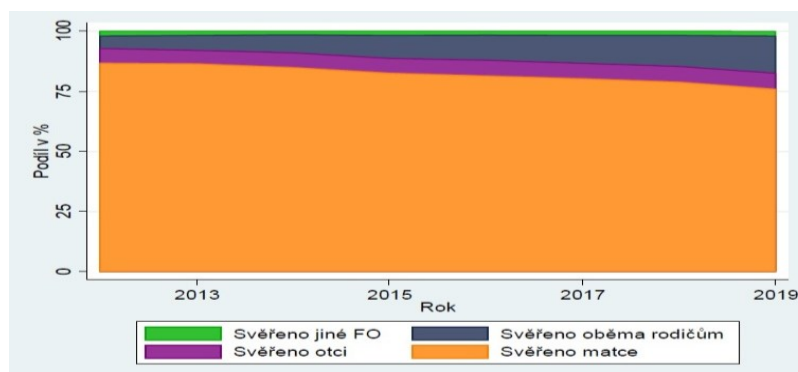
Tradičním typem porozvodové péče je péče výlučná, při které je dítě svěřeno jednomu z rodičů, tedy matce nebo otci. Druhý rodič se i nadále stýká s dítětem, záleží na domluvě mezi rodiči nebo na rozhodnutí soudu. (Höhne, Paloncyová, 2021) Svěření dítěte do péče pouze jednomu rodiči neznámá, že by druhému rodiči byly omezeny rodičovská práva a povinnosti. Rodiči zůstávají všechny práva, které se vztahují k dítěti. *„I nadále má právo se podílet na výchově dítěte, i nadále zůstává zákonným zástupcem dítěte a má právo rozhodovat spolu s druhým rodičem o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti. Pokud by se rodiče nedohodli o takových záležitostech, rozhodne o nich soud.“* (Novák, Průchová, 2007, s. 59)

Dítě žije s matkou

Po rozvodu je do péče matky svěřeno přibližně 80 % dětí. (Špaňhelová, 2010) Většina osamělých matek se po rozpadu rodiny nachází v podobné situaci, kdy před nimi stojí plno nových změn, které budou muset samy zvládnout. Musí se postarat o chod domácnosti, o výchovu dítěte zvládnout vycházet s financemi, v některých případech si hledat nové bydlení nebo práci. (Smith, 2004) Rozvod znamená velký zásah do jejich života a skutečnost, že se musí obejít bez mužské podpory je pro ně psychicky náročná. Přetíženost osamělých matek má dopad i na dítě, jelikož *„snaha vyrovnat se s osobními a finančními těžkostmi může odvrátit jejich pozornost od potřeb dětí a snížit jejich rodičovskou kompetenci.“* (Teyber, 2007, s. 94) Situace matky po rozvodu se velice komplikuje, jestliže

otec odmítá aktivní zapojení do výchovy, ať už po fyzické, psychické tak hlavně finanční stránce. Neaktivní otec znamená pro matku zastávání dvojité rodičovské funkce, kdy přebírá veškerou zodpovědnost i za věci, které dříve řešil otec. Neplacení alimentů ze strany otce dokáže matce zkomplikovat chod domácnost i naplňování potřeb dítěte. „Rodiny vedené samotnou matkou se proto někdy ocitají na hranici chudoby, přičemž toto ekonomické strádání u dětí zvyšuje riziko vzniku problémů.“ (Teyber, 2007, s. 95)

Smith (2004) udává, že snahou matky po rozvodu je hledat oporu v dětech, například v synovi, u kterého ví, že jí zvládne pomoci nebo u dcery, ze které cítí psychickou podporu. Do nepříjemné situace matka postaví dítě v případě, že její vazba k němu bude příliš úzká a stane se na něm závislá, jelikož se dítě bude cítit provinile, jestliže bude chtít žít vlastním životem. Teyber (2007) je toho názoru, že naopak dítě se může stát závislé na matce, přičemž do ní vkládá veškerou důvěru, hledá v ní bezpečí a chce s ní trávit co nejvíce času. Matka čelí mnoha změnám a povinnostem, které musí udělat a snižuje se tak její schopnost zvládnout splnit všechny potřeby a přání dítěte, čímž se dítě může cítit zanedbávané. Výhodou vyrůstání dítěte s matkou je dle Špaňhelové (2010) výchova pouze jedním rodičem, kdy otec do výchovy příliš nezasahuje. V opačném případě, ale dítěti chybí absence mužského vzoru výchovy, odlišné názory, postoje, řešení či jiný pohled na svět.

Obrázek 2 Svěřování dítěte do péče (Copyright © 2018 Aleš Hodina info@stridavka.cz)

Dítě žije s otcem

Případů, kdy je po rozpadu rodiny svěřeno dítě do péče otce není mnoho. S takovou situací se setkáváme především tehdy, pokud z určitého důvodu nebylo dítě soudem svěřeno do péče matky, nebo matka ze své vůle opustila rodinu. Otcové, kterým je po rozpadu manželství svěřeno dítě do péče se potýkají se stejnými těžkostmi jako osamělé matky. Velkým problémům čelí při skloubení práce a péče o dítě, přičemž jsou děti často hlídány

prarodiči, příbuznými nebo například chůvou. Emoce, které otce po rozpadu manželství provází, tedy smutek, bolest, hněv, mohou být negativními faktory při vývoji dítěte. Odchod matky z rodiny vnímá dítě velmi bolestivě, je to pro něj velký zásah, musí tuto skutečnost přijmout, vyrovnat se s ní a naučit se s ní žít. U dítěte dochází ke snížení jeho sebevědomí, kdy má otec před sebou náročný úkol, tedy zotavit dítě, dát mu mnoho lásky, být k němu otevřený a dávat mu najevo city. (Smith, 2004)

3 VÝCHOVA

Výchova je cesta, po které kráčí celá rodina společně, má stanovený cíl, ke kterému směřuje a jedinečnost každé cesty, tedy výchovy je obohacena o mnoho problémů, překážek, překvapení i přehodnocení. Nové objevy, radosti a uspokojení, ale také zklamání a těžkosti na nás číhají na každém rohu. Rodinní příslušníci se na společné cestě navzájem obohacují, ovlivňují, mění se a zrají. Výchova není pouze o formování jedné osoby (mladší, závislé, bezmocné) jinou osobou (silnější, starší, zkušenější). Dnes není výchova postavená na principu, že by jeden dával a druhý jen přijímal, jeden rozkazoval a druhý plnil. Je to vztah kooperace, kdy oba současně dávají a zároveň jsou obdarovávaní. Nejlepší předpoklady pro správný výchovný proces jsou mezi členy úplné rodiny, kteří jsou spjatí vzájemnou náklonností, důvěrou a porozuměním, což je také nejlepší ovzduší, které dítěti pomáhá při zdravém vývoji a rozvoji jeho osobnosti. (Pöslová, 2020; Matějček, 2017) Výchova je velice komplikovaný proces, v němž každý vychovatel plní svůj jedinečný úkol, zda ho plní správně, nebo špatně, se ukáže teprve v budoucnosti. S budoucností je totiž výchova úzce spjatá. Cílem každé generace je vychovat jedince pro budoucnost, pro svět, který bude následovat. Přemýšlením o výchově, člověk přemýšlí i o budoucnosti. *„Děti, které se dnes rodí, budou za několik desetiletí řídit společnost a rozhodovat o životech svých i svých potomků, tedy o našich vnucích. Výchovou se předává z generace na generaci poselství lidského myšlení, vztahů i práce a dílo výchovné je zároveň dilem humanitním.“* (Hoskovcová, Suchochlebová Ryntová, 2009, s. 13)

3.1 Definice výchovy

Mnoho formulací termínu výchova vznikalo již v minulosti a dodnes jsou neustálým předmětem diskuzí. Dle Skalkové (2007) se od 20. století na pojem výchova začalo nahlížet dvěma způsoby. Na jedné straně byla výchova chápána jako působení dospělých generací na ty, kteří nejsou zralí pro sociální a společenský život a na straně druhé byla výchova vymezována jakožto podpora všestranného vývoje schopností i dovedností každého jedince.

O jednu z nejčastěji používaných definic výchovy se zasloužil Průcha a kol. (1995, s. 25), podle něhož je výchova *„proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Její účinnost je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedince.“*

Vališová, Kasíková a Bureš (2011, s. 55) výchovu definují jako „*specificky lidská aktivita, jejíž podstata spočívá v navazování a řízení záměrných změn a procesů v osobnosti.*“ Na výchovu nahlíží z hlediska pedagogiky a podle nichž spočívá ve vědomém řízeném ovlivňování lidského jedince a jeho osobnosti. Šafránková (2011, s. 28) výchovu chápe „*jako cílevědomý a záměrný proces, který umožňuje změnu a rozvoj jedince v souladu s jeho potřebami, individuálními dispozicemi a sociálními vztahy.*“ Tvrdí, že výchova je celoživotní proces, který je spjatý s ekonomickými, sociálními i kulturními proměnami současného světa. Součástí procesu výchovy je působení učitelů a vychovatelů, ale také podmínky školy a rodiny, které proces výchovy ovlivňují.

Z hlediska didaktiky Skalková (2007, s. 16) popisuje výchovu jako „*určitý druh sociální činnosti. Jejím podstatným znakem je záměrně a cílevědomě působit na osobnost a dosáhnout trvalejších změn v jejím vývoji, chování a jednání.*“

Z pohledu sociální pedagogiky se podle Krause a Poláčkové (2001, s. 41) se výchova jeví „*jako regulování, záměrné a cílené vstupování do celoživotního procesu zespoličňování jedince, probíhající v jistém konkrétním kulturně společenském systému.*“ Výchova participuje nejen při utváření osobnosti jednotlivých osob, ale také celých sociálních skupin, čímž se podílí na spoluutváření celé společnosti. Obsah výchovy se odvíjí od úrovně vzdělanosti a vědění dané společnosti a taktéž od systému hodnot. „*Výchova a její obsah je výrazně determinován společensko-kulturními podmínkami, celkovou úrovní dané společnosti.*“ Podmínky konkrétní společnosti jsou to, z čehož výchova vychází.

3.2 Výchova v neúplné rodině a její rizika

„*Úplnost rodiny sama o sobě není rozhodně zárukou štěstí a výchovného úspěchu.*“ (Matějček, 2017, s. 67) Výchova v úplné rodině sice znamená jakousi výhodnější výchovnou situaci či lepší výchovné předpoklady pro dítě, ovšem výchova v neúplné ale funkční rodině může být stejně kvalitní jako v rodině úplné. Pokud dítě vyrůstá bez jednoho rodiče, neznamená to, že by na něm tato výchova zanechala nějaké následky a zavaděla by ho jiným směrem než ostatní děti. Avšak výchova je za těchto okolností náročnější, přináší určitá nebezpečí, kterým je potřeba věnovat zvýšenou pozornost. (Matějček, 2017) Rizika, které mohou neúplnou rodinu v rámci výchovy potkat vidí Pemová a Ptáček (2016) převážně v rámci fyzického, emočního a vzdělávacího zanedbávání dítěte. Důsledkem mohou být nižší příjmy rodiny, méně věnovaného času dítěti nebo také nepřítomnost osoby, která by zastoupila rodiče v případě jakékoliv

indispozice. Havlík a Kořa (2007) považují za možné negativní dopady neúplné rodiny špatnou socializaci, citový chlad u dítěte a rodinné konflikty.

Krůtová a Kyselá (2019) uvádějí, že ačkoliv rodiče žijí odděleně a dítě společně nevychovávat, na čem se mohou shodnout je rodičovská vize. Ačkoli jsou názory rodičů mnohdy rozdílné, je důležité, aby měli společnou představu, jak působit na dítě v rámci výchovy a také měli stanovený cíl, ke kterému společně směřují. Rodičovská vize je postavena na základních hodnotách, tj. obětavost, skromnost, zdvořilost a také na přesvědčeních. Kuchařová a kol. (2019) ve svém díle poukazují na vztahový trojúhelník otec-matka-dítě. Dítě své rodiče považuje za nejdůležitější osoby v jeho životě a jestliže vztahový trojúhelník mezi nimi funguje i po případném rozpadu rodiny, je dítě schopno lepšího vývoje a rozvoje, přičemž z otce čerpá vzor mužského světa a matka mu ukazuje ženský svět.

3.2.1 Výchova dítěte jedním rodičem

Jestliže na výchovu dítěte (dětí) působí rodič sám, mohou ho potkat závažné problémy. Teyber (2007) v případě výchovy osamělých matek vidí problém v tom, že není v jejich silách zajistit si u dětí kázeň. Matky mají sklon k neustálému nařizování, rozkazování a stěžování si, avšak i přesto plní veškeré požadavky dětí a v mnoha ohledech jsou povolnější a shovívavější, což je považováno za špatný výchovný přístup. Otec má naopak nastavenou příliš tvrdou výchovu, kdy je dítě ochuzeno o jemný matčin přístup. Pro dítě je nejnáročnější adaptace na neúplnou rodinu právě v oblasti výchovy, jelikož neúčinné výchovné metody jej postihují více než samotný rozvod. Krůtová a Kyselá (2019) vidí řešení v nastavení si hranic, co si dítě dovolit smí a co naopak nesmí. Rodič by si měl uvědomovat, že on sám je pro dítě vzorem i učitelem a na důslednosti v určitých pravidlech by si měl zakládat. Neexistují jednotná pravidla výchovy, podle kterých by se měl rodič řídit, pro každého rodiče je důležité, aby si nastavil takový systém výchovy, za kterým si bude stát a při svých rozhodnutích bude pevný.

Pöslová (2020) doplňuje, že mnohdy je příčinou rozvodu odlišný přístup rodičů k výchově. Rozvod považuje za impuls, díky kterému se jejich výchovný přístup může změnit k lepšímu a i přesto, že společná výchova nefungovala, výchova každého zvlášť naopak funkční být může. Ovšem výchově oběma rodiči přikládá velký význam a tvrdí, že potřeba dítěte je mít oba rodiče, přičemž cokoliv ostatní považuje za kompromis či náhradní řešení.

3.2.2 Výchova při střídavé péči

Pöslová (2020) vidí možnost střídavé péče většinou v případech, kdy má otec zájem a možnost postarat se o dítě. Střídavá péče probíhá v každé rodině odlišným způsobem, jedná se o tzv. individuální záležitost, přičemž jde vždy o určitý kompromis mezi všemi členy, kterých se tato péče dotýká. Velkou roli při ní hraje ochota a schopnost rodičů domluvit se na výchově dítěte, jelikož výchovné postupy se po rozpadu rodiny mohou velmi změnit. Výchovný přístup k dětem mění pevnost vedení a pro dítě je důležité, aby si rodiče stanovili jasné a srozumitelné výchovné principy, čímž bude dítě vědět, co se po něm vyžaduje. Výhoda střídavé péče pro dítě je v tom, že není ochuzeno o žádnou rodičovskou roli, má výchovu jak od matky, tak i otce. Oba rodiče pro něj zůstávají vzorem, čímž vnímá jejich vlastnosti, schopnosti, dovednosti. Dítě vidí řešení různých problémů ze strany obou rodičů, z čehož může čerpat inspiraci k řešení svých problémů. Mezi mínusy se řadí mnoho faktorů, které mohou mít negativní dopad na dítě. Neustále změny prostředí, flexibilita, přejíždění k rodičům, absence jednoho „doma“. K tomu, aby byla střídavá péče přínosem pro dítě, je třeba zhodnotit mnoho předpokladů, mezi které patří – solidní domluva mezi rodiči, souhlas s tímto řešením od všech členů, kterých se situace dotýká, vyhovující sociální a prostorové podmínky, bezproblémová domluva týkající se potřeb dítěte (materiálních, fyzických) a vědomí dítěte o kladném vztahu mezi rodiči, aby s oběma mohlo sdílet zážitky, které u druhého rodiče zažili. (Špaňhelová, 2010; Novák, 2012)

3.3 Život s novým partnerem

Příchod nového partnera do rodiny je obvyklý proces, jestliže se rozpadne manželství partnerů, tedy rodičů dítěte a matka či otec jsou svobodní. K fungující výchově dítěte nově přichozím nevlastním rodičem podle Poupětové (2009) přispívá, jestliže si je nevlastní rodiče vědom, že je nevlastní. V mnoha případech nový partner nemá plnit roli nahrazujícího rodiče, ovšem do výchovy zasahuje a z části odpovědnosti se dělí s vlastním rodičem.

Teyber (2007) udává, že reakce dítěte na příchod nového partnera a to, zda ho přijme, záleží na mnoha okolnostech. Děti na příchod nového člena nahlíží podle toho, jaké zažili zkušenosti s rodičem, který rodinu opustil. Záleží na tom, jaké byly vztahy v rodině před jejím rozpadem, co bylo příčinnou rozvodu a jaká situace nastala po rozpadu rodiny. Pro dítě je náročné přijmout nového člena do rodiny, v případě, kdy má pocit, že nový partner

nahrazuje druhého rodiče a bojí se, aby jeho přijetím nezradil vlastního rodiče, se kterým nežije. Jelikož věrnost dětí k vlastním rodičům bývá velice silná, příchodu nového člena do rodiny se obávají a brání se tomu. Špaňhelová (2010) doplňuje, že pokud dítě považuje jednoho z rodičů a jeho nového partnera za viníka rozpadu jeho rodiny, není vyloučeno, že na něj zanevře. Everett a Everettová (2000) jsou toho názoru, že nový sňatek jednoho z rodičů nemusí mít dopad nejen na dítě, ale taky na bývalého partnera, pro kterého je taktéž náročné vyrovnat se s touto skutečností. Rodič, který nový sňatek neuzavírá nejčastěji reaguje dvěma způsoby. V případě, že rozvod nebyl z jeho iniciativy, je pro něj náročné tento fakt přijmout. Výčitky, pocit žárlivosti a představy, že je pro bývalého partnera život s někým jiným lepší, ho budou provázet náročným obdobím. Druhým případem je rodič, který je silně zaměřený a závislý na dětech. Ten se cítí ohrožený a má obavy, že by nový partner mohl být pro dítě atraktivnější, než je on sám, že si k němu děti vybudují bližší vztah a budou ho mít raději, čímž se bude cítit nahrazen.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Praktická část bakalářské práce se dotýká stejně jako teoretická část rodiny, neúplné rodiny a výchovy dětí, ovšem podrobněji zkoumá téma neúplných rodin. Jak již bylo zmíněno v úvodu a teoretické části, jestliže manželství mezi dvěma partnery nefunguje, přichází rozvod. I přesto, že statistiky za poslední roky ukazují pokles rozvodů, stále se bavíme o velkém množství, přičemž v roce 2020 bylo podle dat ČSÚ rozvedeno bezmála 22 tisíc manželství a během prvního pololetí roku 2021 jich přibýlo dalších téměř 11 tisíc. Rozvod je nepříjemnou životní událostí, která se nedotýká pouze partnerů, ale i dětí, především nezletilých dětí, kterých se v neúplných rodinách v roce 2020 nacházelo takřka 13 tisíc.

Praktická část se zaměřuje na dospělé jedince pocházející z neúplných rodin, kteří jakožto nezletilé děti rozvod zažili. Zkušenosti nezletilých jedinců s rozvodem jejich rodičů, to, jaký má neúplná rodina dopad na nezletilé dítě a co za následky si dítě z rozpadu rodiny odnáší do budoucna se dozvíme z praktické části, která vymezuje výzkumné cíle, výzkumné otázky, popisuje výzkumný soubor, metody a techniky, které byly v rámci výzkumného šetření využity. Závěr praktické části se věnuje samotnému výzkumu, který se skládá z analýzy a interpretace dat dosažených výsledků.

Zprvu jsem chtěla výzkum uskutečnit pomocí kvantitativního výzkumu a metody rozhovoru, přičemž bylo mým cílem oslovit co největší okruh lidí, kterých se tato problematika dotýká a následně jej vyhodnocovat. Po uvážení jsem se rozhodla změnit zaměření výzkumu na kvalitativní, jelikož jsem usoudila, že tohle téma je třeba prozkoumat více do hloubky a metoda rozhovoru je tudíž vhodnější.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je zjistit a popsat zkušenosti nezletilých dětí s rozvodem rodičů a zároveň zjistit a popsat dopad rozpadu rodiny na vlastní výchovu dětí. Zaměříme se na to, jakým způsobem ovlivnil rozpad rodiny jedince v dětství a zda díky tomuhle prožitku nyní jinak nahlíží na výchovu svých dětí a udržení si stabilního partnerského vztahu.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit a analyzovat situaci, ve které se dítě po rozvodu nacházelo a jak vnímalo ztrátu pevných rodinných vazeb.

2. Zjistit a objasnit, jak se dítě po rozpadu rodiny adaptovalo na život v neúplné rodině a jaký byl vztah dítěte s rodiči v době po rozvodu.
3. Zjistit a popsat názory jedinců z neúplných rodin na jejich přístup vůči výchově svých dětí a udržení stabilního rodinného prostředí.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka

Jaké jsou zkušenosti nezletilých dětí s rozvodem rodičů a jaký je dopad rozpadu rodiny na vlastní výchovu dětí?

Díličí výzkumné otázky

1. Jaká byla situace dítěte po rozvodu rodičů a jak dítě vnímalo ztrátu pevných rodinných vazeb?
2. Jak se dítě zvládlo po rozpadu rodiny adaptovat na život v neúplné rodině a jaký byl jeho vztah s rodiči v době po rozvodu?
3. Jaké názory zastávají jedinci z neúplných rodin na udržení stabilního rodinného prostředí a jaký je jejich přístup vůči výchově svých dětí?

4.3 Výzkumný soubor

Výběr výzkumného souboru byl předem stanovený a je tvořen z 6 ti respondenty, z nichž jsou 4 ženy a 2 muži. Respondenti byli záměrně zvoleni tak, aby jejich životní situace odpovídala zkoumanému problému. Cílem bylo vybrat respondenty, kteří se po rozvodu rodičů nacházeli v různých situacích, při výběru jsme se zaměřili převážně na to, aby byli respondenti ochotní sdělit co nejvíce informací, spolupracovat a obětovat svůj volný čas. Dva respondenti, kteří byli osloveni se rozhovoru nezúčastnili. Jeden z důvodu narození dítěte a velké časové vytíženosti, druhého respondenta okolnosti okolo rozvodu rodičů v dětství zasáhly natolik, že nebyl schopen je podrobněji rozebírat a komunikovat o nich. Respondenti jsou v rozmezí 28-39 let a pocházejí z okresu Vsetín (Zlínský kraj). Níže jsou uvedeny základní údaje o jednotlivých respondentech, kterých se výzkum týká.

Rozhovor č. 1 (R1) - Kristián, 39 let

Nefungující manželství, napětí mezi partnery a nechuť na vztahu dále pracovat patří mezi důvody rozvodu jeho rodičů, který ale popisuje jako „ukázkový příklad“ toho, jak by měl

každý rozvod probíhat. Rodiče respondenta se rozváděli v jeho 11 ti letech, oba se k této situaci postavili velice zodpovědně a jejich společný životní cíl vychovat ze svých dvou synů solidní a plnohodnotné jedince byl splněn. Respondent byl přidělen do střídavé péče, přičemž se mu rodiče snažili kompenzovat neúplnou rodinu pečlivou výchovou a trávením veškerého volného času společnými aktivitami. Úplnou a plně funkční rodinu nyní respondent dopřává jeho dvěma dětem, které vychovává společně s jeho manželkou.

Rozhovor č. 2 (R2) – Magdaléna, 28 let

Rodiče se rozváděli, když jí bylo 10 let. Po rozvodu byla přidělena do péče matky, otec byl profesionální sportovec a jeho práce byla jeho život. Cestoval po světě, do výchovy příliš nezasahoval, dceru s manželkou často stavěl až na druhé místo. Rozvod respondentka popisuje jako vyhrocenou událost, jejíž důvodem byla nevěra ze strany otce. Nyní vychovává společně se svým snoubencem syna a v brzké době plánují svatbu.

Rozhovor č. 3 (R3) – Oliver, 34 let

„*Maminčin mazánek*“, takhle sám se popisoval respondent předtím, než jej matka v jeho 12 ti letech opustila. Peníze nejsou všechno a tento případ je tomu vzorným příkladem. Otec respondenta pracoval natolik, až zapomínal na to, že má doma manželku se synem, což se mu vymstilo, jelikož si manželka našla nového muže, za kterým utekla až do Francie. Období rozvodu sice nebylo pro respondenta příjemné, ovšem zdaleka více nepříjemný byl odchod matky z domu. Otec i nadále celé dny trávil v práci a jelikož byl respondent jedináček, nejhorší, co si z rozpadu rodiny odnáší je pocit samoty. Nyní mu kromě manželky doma dělají společnost i dvě dcery.

Rozhovor č. 4 (R4) – Karolína, 28 let

Rozvod bývá v některých případech pro dítě traumatem, což se potvrdilo i u respondentky Karolíny. Hádky, agresivita, násilí a ponižování ze strany otce, který podlehl alkoholu popisuje jako ošklivou životní zkušenost, ze které si do života odnáší mnoho nehezkyých vzpomínek a také pocity, jako jsou strach, nenávisť a odpor k člověku, který byl v dětství jejím milujícím otcem. Rozvod zažila, když jí bylo 10 let a poté byla přidělena do péče matky, která se snažila napravit všechny škody, které otec v jejich rodinném prostředí napáchal. Neskutečná síla a odvaha její matky z ní vychovala silného člověka, naopak otec byl obrazem, jak by nikdy v životě dopadnout nechtěla. Životní jistotu a důvěru v lidech ji do života opět přinesl partner, se kterým jsou již 5 let manželé a vychovávají spolu syna.

Rozhovor č. 5 (R5) – Klára, 30 let

Za důvod rozpadu manželství jejich rodičů považuje mimo jiné vzájemné nepochopení a netoleranci. Rozvod zažila v 9 ti letech a neprobíhal nijak drasticky, ovšem popisuje ho jako nepříjemné období, plné hádek a neshod převážně mezi rodiči. Po rozvodu byla přidělena do péče matky, která se výchovy zhostila na jedničku, ale otázka – „*Jaké by bylo mé dětství s oběma rodiči?*“ jí vrtá hlavou dodnes. Dětství s oběma rodiči nyní dopřává společně s manželem svým dvěma dětem.

Rozhovor č. 6 (R6) – Sára, 29 let

Rozpad rodiny, jehož příčinou byly neshody mezi rodiči, lži, agrese a nevěra ze strany otce, zažila respondentka ve svých 13 ti letech. Napjatá atmosféra v domácnosti, vyčerpávající omluvy, sliby a výmluvy z otcovy strany byly natolik neúnosné, že se její matka rozhodla „sbalit kufry“ a od otce se odstěhovat ještě dříve, než k samotnému rozvodu došlo. Otec se do výchovy nikdy příliš nezapojoval, což platilo i po rozvodu, kdy respondentka vyrůstala v domácnosti s matkou. Z rozvodu rodičů si do budoucna odnáší představu o tom, jak přesně nechce, aby její manželství, ve kterém společně s partnerem vychovávají tři děti, dopadlo.

4.4 Metoda sběru dat

Vzhledem k nynějšímu charakteru výzkumného tématu a stanovených výzkumných otázek jsme pro výzkumné šetření využili metodu hloubkového rozhovoru, který je Švaříčkem a Šed'ovou (2007, s. 159) považován za nejčastěji používanou metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu a je definován jako *nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*. Dále jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor jako typ hloubkového rozhovoru, který vychází z předem připravených otázek, které se během rozhovoru mohou měnit. Otázky na rozhovor jsme si předem připravili tak, aby odpovídaly zkoumanému problému a abychom díky nim byli schopní zjistit danou problematiku. Během rozhovoru jsme použili úvodní, hlavní, navazující a ukončovací otázky, které více přiblížíme při popisu průběhu šetření.

4.5 Design výzkumu

V rámci designu výzkumu jsme zvolili metodu zakotvené teorie, o které Strauss a Corbinová (1999) tvrdí, že je to *teorie induktivně odvozená ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů. Proto se*

shromažďování údajů, jejich analýza a teorie vzájemně doplňují. Tím, že zakotvená teorie reprezentuje realitu, měla by být srozumitelná, obsažná a smysluplná pro zkoumané osoby a také pro osoby, které v této oblasti pracují. Švaříček a Šed'ová (2007) považují za ambice zakotvené teorie validitu, přesnost, kritičnost, ověřitelnost a reprodukovatelnost.

V našem případě využijeme kvalitativní metodu k získání nových názorů na jevy, o nichž již něco víme a díky nim porozumíme a odhalíme podstatu něčích zkušeností s určitým jevem. Výsledkem výzkumu bude teoretické vyjádření zkoumaného jevu čili interpretace dat zjištěných výsledků. V rámci analýzy dat v zakotvené teorii využijeme všech typu kódování, tedy otevřeného, axiálního a selektivního.

4.6 Průběh šetření

Všechny respondenty jsem oslovila s prosbou a žádostí, zda by byli ochotní poskytnout mi rozhovor a odpovědět na otázky, které se týkají jejich životního osudu. Po seznámení respondentů s účelem jejich podaných informací, všichni projevili snahu a zájem mi vyhovět. Rozhovory jsem provedla s 6 ti respondenty, přičemž v mnoha případech bylo velice náročné domluvit se na společné schůzce z důvodu časové vytíženosti jednotlivých respondentů. Jeden rozhovor probíhal online formou, jelikož se respondent nemohl osobně dostavit. Průměrná doba trvání všech rozhovorů byla přibližně 1 hodinu. Prostředí uskutečnění rozhovoru jsem nechala na respondentech, sami si vybrali místo, kde se cítili příjemně a komfortně. V mnoha případech bylo jak pro respondenty, tak i pro mě velice nepříjemné rozebírat danou problematiku, jelikož vzpomínky spojené s touto událostí zanechaly na respondentech značné následky.

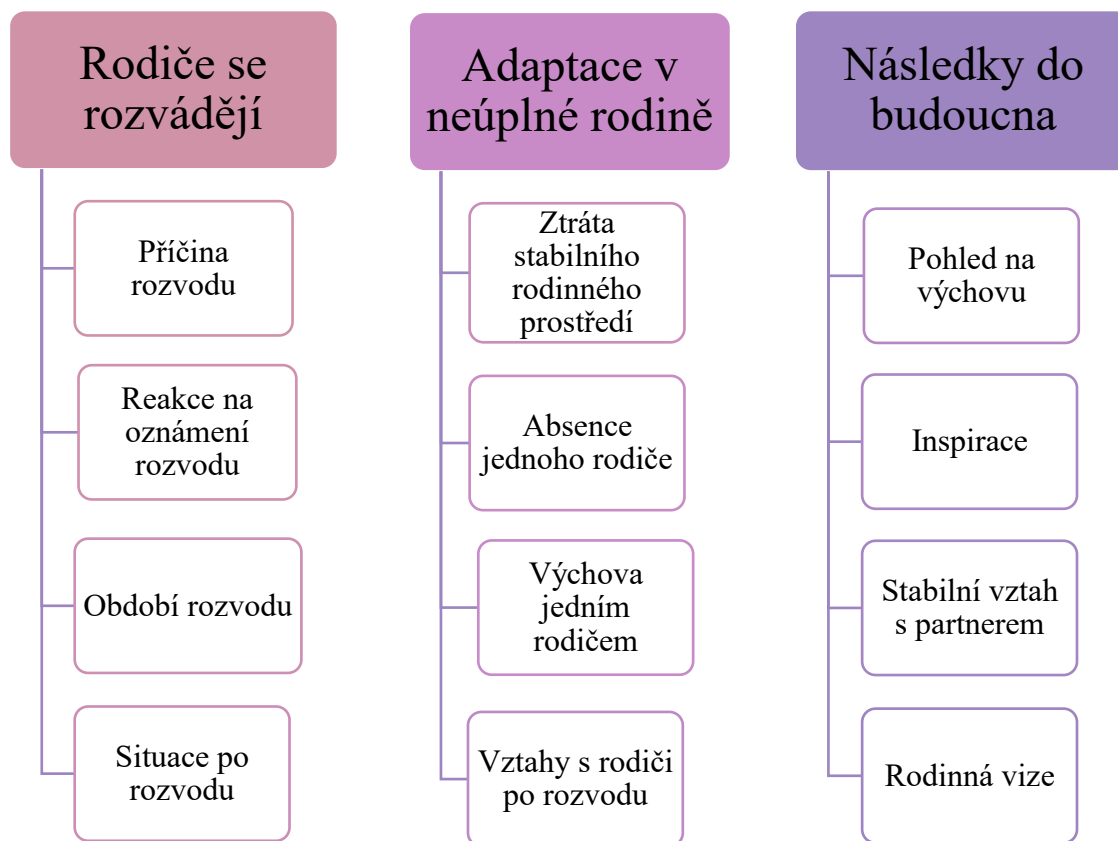
Před začátkem rozhovoru byl respondentům znovu vysvětlen účel poskytnutých informací, byla jim položena otázka, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru, díky kterému jsem mohla přesněji zachytit získaná data. Se zpracováním poskytnutých informací všichni respondenti souhlasili, v jednom případě respondentka projevila nesouhlas s nahráváním rozhovoru, čímž se mi zkomplikovala situace a rozhovor tím pádem není tak přesný. Všichni respondenti byli informováni o tom, že rozhovory budou anonymní a s každým respondentem jsme již před začátkem rozhovoru změnili veškeré osobní údaje, včetně jména. Rozhovor probíhal pomocí úvodních, hlavních, navazujících a ukončovacích otázek. Ze začátku rozhovoru, tedy při úvodních jednoduchých otázkách byli respondenti navedeni k jejich představení a otázky typu - „*Jak se cítíte?*“ měly pomoci k navození příjemné atmosféry a opadnutí nervozity. Při všech rozhovorech odpovídali respondenti na

hlavní a navazující otázky vcelku otevřeně, záleželo na daných zkušenostech jednotlivých respondentů s okolnostmi týkajícími se rozpadu jejich rodiny. Někteří respondenti se rozprávěli dopodrobna, vžili se do minulosti a nedělalo jim problém sdělit i ty choulostivější informace, jiným respondentům nebylo příjemné vracet se k negativním vzpomínkám, a proto mluvili stručněji. Bylo zajímavé nejen poslouchat příběhy jednotlivých respondentů, ale také sledovat emoce, které při rozhovorech dávali najevo. V mnoha případech se respondenti rozprávěli i o věcech, na které dotazování nebyli. Na konci rozhovoru proběhlo poděkování za ochotu, čas a trpělivost. Následně byly všechny rozhovory doslovně přepsány.

V další fázi probíhalo kódování pomocí tří typů – otevřené, axiální, selektivní. Při otevřeném kódování jsme přidělovali jednotlivé kódy daným událostem, z nichž jsme následně vytvářeli kategorie. Při axiálním kódování jsme postupovali dle paradigmatického modelu (Strauss, Corbinová, 1999), v němž jsme hledali spojení a vztahy mezi jednotlivými kategoriemi a poté jsme uváděli vytvořené subkategorie do vztahu k nějaké kategorii. V posledním typu kódování, tedy selektivním, jsme měli již vytvořený základ z axiálního kódování, posledním úkolem bylo rozvinout data vycházející z výzkumu tak, aby byly pochopitelné, srozumitelné a zakotvené do teorie, která již existuje. V poslední fázi praktické části jsme se věnovali interpretaci dat, přičemž jsme celý výzkum shrnuli do odpovědí na již předem formulované dílčí otázky.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

V této kategorii se podrobněji věnujeme analýze dat získaných prostřednictvím rozhovorů, které jsme pomocí otevřeného kódování rozřadili do jednotlivých kódů a následně spojili do kapitol. Pro větší přehled, graf níže znázorňuje kategorie a z nichž vycházející kódy.

Obrázek 3 Tabulka kategorií a kódů

5.1 Rodiče se rozvádějí

Tato kategorie přibližuje příčiny (důvody) rozpadu rodiny dítěte, reakce nezletilých dětí na oznámení rozvodu, okolnosti týkající se rozvodu rodičů a také situaci jednotlivých respondentů po rozvodu, tj. střídavá, společná nebo výlučná péče.

Kódy: Příčina rozvodu, Reakce na oznámení rozvodu, Období rozvodu, Situace po rozvodu

Není rozvod jako rozvod, což potvrzují i výpovědi jednotlivých respondentů. Příčiny, díky nimž se rozpadají manželství jsou různé, nejčastěji mezi ně patří vzájemné nepochopení, netolerance, časté hádky, výměny názorů, lži, ale také agrese, násilí a alkohol. Jak je již

zmíněno v teoretické části, reakce dítěte na rozvod jsou odlišné, záleží na příčině rozvodu, věku dítěte, okolnostech týkajících se rozvodu a taktéž na průběhu samotného rozvodu.

Nezletilé děti na oznámení rozvodu reagují různými emocemi, ovšem nejčastěji dávají najevo vztek, smutek, zlost a ublížení, což vychází z jednotlivých výpovědí, přičemž například respondentka R6 uvádí „*Střídaly se ve mně pocity zlosti, strachu a vzteku, trvalo mi dlouho než jsem to dokázala přijmout.*“ Pro všechny nezletilé děti je náročné ztotožnit se se skutečností, že jeden člen rodiny od nich odchází. S oznámením rozpadu rodiny se lépe vyrovnávají děti, u nichž v domácnosti probíhají již delší dobu neshody mezi rodiči, čímž je atmosféra a mnohdy také chod celé domácnosti narušen. Nezletilé dítě i přesto, že si rozvod nepřeje, je schopno přistoupit k této situaci benevolentněji a zvládne ji přijmout. V případě, kdy rodina žije šťastným životem, který neprovází žádné závažnější problémy či hádky, je oznámení rozvodu pro dítě nečekaným šokem a život se mu během krátké chvíle otočí vzhůru nohama, čehož důkazem je také výpověď respondentky R2 - „*Tehdy to bylo jako rána z čistého nebe, doma se nic nedělo a najednou rozvod. V tu chvíli se mi zhroutil celý svět.*“ Způsob, jakým je dítě schopno vypořádat se s tímto faktem záleží převážně na přístupu rodičů. Rozumné a pro dítě srozumitelné vysvětlení, tak jak tomu bylo v případě respondenta R1, kdy se rodiče „*na všem domluvili, vše nám oznámili, vysvětlili a uvedli jasný důvod, proč jdou od sebe*“ je jedna z možností, jak dítěti alespoň nepatrně ulehčit vyrovnávání se s touto tíživou skutečností. Naopak, neupřímný a nezodpovědný přístup rodičů dokáže celou nelehkou situaci dítěti ještě více ztížit. Dítě vy cítí, pokud se mezi rodiči něco děje a v případě, že nastane nějaká zásadní změna, předpokládá, že mu bude oznámena. Jestliže rodiče neberou ohled na dítě a rozpad jejich manželství před ním tají, hrozí, že to za ně oznámí někdo jiný (prarodiče, kamarádi), což může dítěti velice ublížit. Respondentka R6 „*Oznámila mi to babička, jelikož si myslela, že už to dávno vím. V tu chvíli jsem v sobě měla absolutní odpor k oběma rodičům. Byl pro mě šok dozvědět se, že se naši rozvádí, ještě větší šok bylo zjistit to od někoho jiného.*“

Období, ve kterém rozvod probíhá je provázáno nesrovnalostmi mezi rodiči, dohodou o následné péči o dítě, často také shazováním a ponižováním rodičů sebe navzájem, ovlivňováním dítěte a snahou získat jej na svou stranu, v horších případech, jak tomu bylo i v případě respondentky R4 „*...posléze docházelo i k fyzickému násilí a psychickému vydírání*“ z otcovy strany.

Nezletilé děti si rozvod rodičů nepřejí a jsou schopny udělat cokoli, aby tomu jakýmkoliv způsobem zabránily. Avšak z uváděných výpovědí respondentů vyplývá, že pro mnohé

z nich bylo právě období, ve kterém rozvod probíhal, impulsem, který v nich vyvolával chtíč odchodu rodiče, který byl podněcovatelem všech hádek a rozepří. Stejně tak tomu bylo u respondentky R4 - „Ze začátku jsem si přála, ať je zase všechno v pořádku, nechtěla jsem, aby nás otec opustil. Po nějaké době ale chování otce překračovalo veškeré hranice a všichni jsme chtěli, ať jde od nás pryč.“ Období, ve kterém rozvod probíhá není nijak časově omezeno, záleží na dané situaci v rodině. Jestliže s rozvodem souhlasí oba rodiče, průběh může být rychlý a i přesto, že je to tíživý zásah do života dítěte, dítě se vyhne zdoluhavým a nepříjemným okolnostem, které s ním nastávají. Za podmínek, kdy si rozvod přeje pouze jeden z rodičů a druhý k němu přistoupit nechce se průběh rozvodu komplikuje a rozvod trvá delší dobu. Rodič, který se rozvodu brání je často zatlačován do kouta, přičemž neví, jak z něj ven. „Když matka oznámila otci, že požádala o rozvod, jeho chování bylo neúnosné. Jeden den jí vyjadřoval lásku, sliboval, že se změní. Druhý den ji vyčítal všechno, co se dalo, řval po ní přes celý dům, jak ji nenávidí.“ uvádí respondent R3, v jehož případě byla podněcovatelem rozvodu matka. Při této situaci je dítě stavěno do složité pozice a rozvod na něj může zanechat značnější následky.

Situace dítěte po rozvodu záleží převážně na vztazích dítěte s rodiči. Většina nezletilých dětí je po rozpadu rodiny přidělována do péče matky, z dat vyplývajících z výzkumu jsou to 4 respondenti z 6 ti. S otcem se vídají o víkendech jednou za 14 dní nebo dle domluvy mezi rodiči, podle toho, jak jim to vyhovuje. V jiném případě je dítě svěřeno do péče otce, tak jak tomu bylo u respondenta R3, nebo do společné či střídavé péče. Střídavá péče byla přidělena respondentovi R1, který se u rodičů střídal po týdnu.

5.2 Adaptace v neúplné rodině

V této kategorii se zaměříme na to, jak dítě vnímá ztrátu stabilního rodinného prostředí, jaké jsou vztahy mezi rodiči a dítětem po rozvodu, v čem dítě nejvíce pociťuje nepřítomnost rodiče, který rodinu opustí a jak na dítě působí výchova pouze jedním rodičem.

Kódy: Ztráta stabilního rodinného prostředí, absence jednoho rodiče, vztahy s rodiči, výchova jedním rodičem

Rozvod s sebou přináší mnoho změn týkajících se rodičů i dětí. Nepřítomnost jednoho rodiče znamená ztrátu stabilního rodinného prostředí a s ním také složitější situaci, jak v rámci výchovy, tak i chodu celé domácnosti. Rodič sám pečující o dítě mnohdy zastává funkci dvou rodičů, s níž se pojí časté vyčerpání, úbytek sil na každodenní činnosti, starost

o domácnost i péče o dítě. Neúplnou rodinu, tedy domácnost pouze s jedním rodičem dítě po rozvodu vnímá jako přechod na zcela nový, odlišný život. V případě, kdy jsou s adaptací na neúplnou rodinu spojeny změny týkající se například prostředí, kamarádů či školy, je dítě stavěno do složité situace a přizpůsobení se na mnoho nových věcí je pro něj náročné. „*Pro mě se změnilo všechno od A do Z. Začala jsem žít úplně jiný život, v jiném městě, hledala jsem si nové kamarády, školu a ještě jsem se musela smířit s tím, že budu žít bez otce, nic z toho jsem nechtěla*“ popisuje respondentka R6. Dítě očekává, že rodiče mu pomohou zvládnout tuto situaci a budou jeho podporou, jestliže tomu tak není, pro dítě je celá tato situace obzvláště obtížná. Existují také případy, kdy dítě adaptaci na neúplnou rodinu zvládne bez problémů, přičemž největší zásluhou je právě přístup rodičů k dítěti po rozvodu. Ukázkovým příkladem je rodina respondenta R1, kdy péče rodičů stoprocentně fungovala i po rozpadu manželství, což on sám potvrzuje ve své výpovědi - „*Já jsem nepociťoval, že žiju v neúplné rodině. Měl jsem úplnou rodinu, která spolu akorát nežila.*“ V některých případech se o stabilním rodinném prostředí nedá hovořit ani v rodině úplné a rozvod přichází právě v důsledku narušeného rodinného prostředí. V situaci, kdy se dítě v domácnosti necítí bezpečně a rodina nefunguje, čímž se stává problémovou až dysfunkční je rozvod považován dítětem za přínosný.

Absence jednoho rodiče v domácnosti je pro dítě novou, nezvyklou situací. Dítě ji nejvíce pociťuje v období po rozpadu rodiny, kdy se adaptuje na změny, které důsledkem rozvodu nastaly. Rodič dítěti schází při každodenních činnostech a dítě jeho nepřítomnost vnímá jako ztrátu blízkého člověka, který byl pro něj vzorem, pozoroval jeho chování při každodenních aktivitách, čerpal od něj nápady, schopnosti i dovednosti. Jestliže má rozvod nepatřičný průběh, rodič po rozpadu rodiny na dítě zanevře a blízké vztahy mezi nimi vyprchají, dítěti chybí rodič jakožto člověk, kterým byl před rozvodem. „*I přesto, že jsem otce nenáviděla, pořád jsem v sobě měla pocit, že mi chybí starý dobrý tatka. Jeho druhá osobnost, kterou byl před tím, než se to všechno začalo*“ uvádí respondentka R4. Absence jednoho z rodičů se také projevuje při atmosféře v rodině. V případě, že si opuštěný rodič, ani dítě rozvod nepřálo, po rozvodu v domácnosti probíhá temná nálada, naopak v jiných případech je odchod rodiče jakýmsi impulsem, který vyvolá v rodině atmosféru uvolněnější a příjemnější.

V rámci výchovy je nepřítomnost jednoho z rodičů dítětem pociťována, jestliže před rozpadem rodiny do výchovy zasahovali oba rodiče. Při společné výchově mají rodiče nastavený určitý systém, pravidla a představu, jak postupovat, přičemž důsledkem rozvodu

se názory a jejich společné představy mohou lišit. Do znevýhodněné pozice se dostává rodič, kterému je dítě svěřeno do péče, jelikož je na výchovu dítěte sám. Dítě bylo zvyklé na určitý rodinný výchovný styl, který je najednou pryč. Rodič má více starostí, musí vydělávat peníze, aby zabezpečil chod domácnosti a na výchovu a trávení volného času s dítětem mu již nezůstává tolik času. V takových případech se do výchovy snaží zapojovat i prarodiče a starší sourozenci, kteří často nahrazují roli rodiče v rámci výchovy. „*Můj o 5 let starší brácha se mě snažil vychovávat, nahrazoval mi otce a v mnoha případech i matku, jelikož ta byla pracovníčně dost vytížená, musela vydělávat peníze, aby nás uživila, protože otec neplatil alimenty*“ potvrzuje výpověď respondentky R6. Nejstaršímu dítěti v rodině je role zaskakujícího rodiče jaksí připsána a očekává se od něj, že bude osamělému rodiči nápomocný. Po rozpadu rodiny se adaptuje na mnoho nových změn i rodič, a to nejen v oblasti výchovy. I přesto, že na výchovu dítěte působí sám a je určitým způsobem znevýhodněn, neznamená to, že jeho výchova není kvalitní. Zjištěná data potvrzují fakt, který byl zmíněn již v teoretické části a to, že mnohdy je výchova jedním, ale fungujícím rodičem kvalitnější než výchova dvěma rodiči, kdy jeden z nich je zcela nefunkční.

Absence jednoho rodiče se v rámci výchovy projevuje převážně v období puberty, kdy dítě ztrácí z rodiče respekt a jak popisuje respondentka R6 vychovávána matkou - „*...pevná ruka otce při výchově zkrátka chybí*“.

Příchod nového partnera do rodiny je pro dítě možnost, jak získat zpět výchovu dvěma rodiči, kdy nový partner vyvíjí snahu nahrazovat vlastního rodiče dítěti. Jsou jedinci, pro které je tato skutečnost přínosná, jak tomu bylo v případě respondentky R4 „*Po odchodu otce si matka našla nového přítele, který mi otce nahrazoval. Měla jsem v něm oporu, vychovával mě, díky čemu jsem absenci otce nepociťovala*.“ Ovšem pro dítě není vždy jednoduché nového partnera do rodiny přijmout a mnohdy si nepřeje, aby zasahoval do jeho výchovy. Dítě ho nepovažuje za náhradního rodiče a jak v rozhovoru uvedla respondentka R2 „*Nevlastnímu otci jsem dělala naschvály tak dlouho, než pochopil, že se do mé výchovy nemá plést*.“ Nevlastní rodič se zapojuje do výchovy s úmyslem pomoci partnerovi, to však vyvolává v dítěti pocit, že mu chce nahradit vlastního rodiče, s čímž dítě nesouhlasí.

Rozvod má velký vliv na vztahy dítěte s rodiči a z dat vycházejících z výzkumu je zřejmé, že důsledkem rozvodu je narušen převážně vztah mezi dítětem a rodičem, který rodinu opouští. Blízký vztah mezi nimi vymizí, dítě v rodiči ztrácí důvěru a pro rodiče je náročné

získat jí zpátky. Na vztahu je důležité pracovat, dítě potřebuje čas na vyrovnání se s celou skutečností a cestu zpátky k rodiči si hledá až v pozdějším věku. Respondentka R2 popisovala, že po tíživém a nepříjemném průběhu rozvodu byl její vztah s otcem „...na bodu mrazu. Zlepšoval se časem, ale trvalo to dlouhou dobu, cestu zpátky k sobě jsme si našli, až v době, kdy se mi narodilo dítě.“ Narušené rodinné vztahy jsou pro dítě jedním z nejbolestivějších následků, které si do života odnáší. Naopak vztah dítěte a rodiče, kterému je svěřeno do péče se více prohloubí, navzájem jsou si oporou, hledají v sobě útěchu, sílu a odhodlanost celou situaci zvládnout. Rodič je pro dítě psychickou podporou a v mnoha případech hledá i rodič pomoc a podporu u dítěte.

5.3 Následky do budoucna

V poslední kapitole analýzy dat se zaměříme na následky rozvodu pro dítě. Přiblížíme nynější přístup jedinců k výchově jejich dětí a k udržení si stabilního partnerského vztahu. V neposlední řadě zjistíme, v čem jedince rozvod inspiroval, motivoval a jaká je budoucí rodinná vize jedinců pocházejících z neúplných rodin.

Kódy: Pohled na výchovu, Inspirace, Stabilní vztah s partnerem, Rodinná vize

Nezletilé dítě si ze zkušeností s rozvodem rodičů odnáší mnoho, každého jedince tato zkušenost obohatí v jiné oblasti. Některé posílí a motivuje, jiní z ní čerpají zkušenosti a inspiraci do svého budoucího života. Bohužel, někteří si z ní do života odnášejí nejen nehezké vzpomínky, ale také psychické problémy, zášť a nedůvěru v lidech.

Z rozvodu a výchovy, která probíhá po něm se dítě do budoucna inspiruje převážně ze vzoru rodičů. V pozitivním smyslu se matkou inspirovala respondentka R6 v tom, „*jak se stát silnou ženou, která se o nás tak krásně dokázala sama postarat a dokázala nám dopřát všechno, abychom byli šťastní a spokojení, i přesto, že na výchovu byla sama*“. Naopak ve smyslu negativním, čili v tom, jaký v životě jedinec být nechce, byl inspirován respondent R3, který uvádí - „*otec mě inspiroval v tom, jakým rodičem nechci být*“. Z rozhovorů vyplývá, že jedinci, kteří v dětství zažili zkušenosti s rozvodem rodičů, žijí ve vědomí, že kdyby k rozpadu rodiny došlo i v jejich prokreační rodině, tedy v té, kterou sami založili, zvládli by se postarat o výchovu dítěte či dětí sami. Inspirací jsou jim rodiče, kteří si touto situací také prošli a výchovu dětí zvládli. Například respondentka R5 uvádí: „*Mám vzor v mé matce, ona všechno zvládla na sto procent, nepocituju, že by mi něco chybělo, i když jsem z neúplné rodiny. Byla bych stejná jako ona a dokázala bych to*“. Do budoucna si jedinci odnášejí výchovné praktiky, které pro něj byly přínosné a z těch nepříjemných si

berou příklad v tom, že na svých dětech je praktikovat nechtějí. Rozvod je sám o sobě řazen mezi obzvláště nepřínosnou výchovnou taktiku, ovšem i z něj se dokázali něčemu poučit. V rámci střídavé péče je výchova jak pro rodiče, tak i samotné dítě komplikovaná, přesto může být vnímána za velice pozitivní a přínosnou. Respondent R1 uvádí - „*Moji rodiče mi ukázali ten pravý směr výchovy, i když žili každý zvlášť. Oba rodiče mají velkou zásluhu na mé výchově a já z nich dodnes čerpám inspiraci při výchově svých dětí*“.

Rozvod lze vnímat jako jakousi inspiraci do života dítěte. Jestliže dítě rozvod v dětství zažije, něco si z něj odnáší. Jsou případy, kdy ho dítě vnímá jako odstrašivou událost, kterou v životě nechce zažít znovu, jako respondentka R4, pro níž byl rozvod rodičů „*nejděsivější životní událostí*.“ V takových případech se jedinec, který si založí svou vlastní rodinu, inspiruje v tom, že tuto zkušenost již nechce víckrát opakovat. Má z ní určitý respekt a je si vědom, co všechno se s rozvodem pojí. Z odlišných případů dítě čerpá inspiraci v chování a v přístupu rodičů k celé situaci, kdy vidí ve svých rodičích, potažmo v rodiči, který na rozvodu trvá jejich vnitřní osobnost, která je mnohdy dost odpuzující. „*Vždy jsem otce vnímala jako férového chlapa, který je čestný, upřímný, pravdomluvný a ve chvíli, kdy se chtěl rozvádět se z něho stal nechutný lhář, kterého jsem absolutně nepoznávala. Cítila jsem z něho faleš, neupřímnost, lži. Podrazil nás, matku, i mě*“, vypovídala respondentka R2. Chování a povaha jsou jedinci považovány za rozhodující prvky v následném hledání životního partnera, přičemž se snaží vyvarovat takovým jedincům, kteří právě tyto negativní vlastnostmi mají. Jak uvádí respondentka R6 - „*ne nadarmo se říká, že dcera si hledá otce*“. Jedinci pevnému partnerskému vztahu přidávají vyšší hodnotu a jejich rodinnou životní vizí je právě udržení si stabilního partnerského vztahu a dopřání dítěti (dětem) úplnou, milující rodinu a zdravý vývoj. Jedinci si jsou vědomí toho, že neúplnost rodiny nelze ničím nahradit a že jakákoliv kompenzace ze strany rodičů nemá takovou sílu, aby dítěte úplnou rodinu vynahradila. „*Úplná rodina je pro dítě nejvíc, co mu může rodič dát, žádné materiální věci mu ten pocit štěstí, který z té rodiny má, nevynahradí*“, uvádí respondentka R4. Všichni respondenti, kteří se výzkumu zúčastnili se shodují, že rodinné prostředí, které je tvořeno láskou, bezpečím a důvěrou je pro ně to nejvíc, co si mohou přát. Z výzkumu je zřejmé, že pokud jedinec vyrůstá v neúplné rodině, jeho budoucím životním cílem a přáním je mít rodinu úplnou. Příkladem je respondent R3, který vidí životní přednosti právě v úplné rodině - „*Mít děti, milující manželku, rodinné prostředí, které ve všech směrech klape, to je to největší bohatství*.“

6 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

Tato kapitola je určena interpretaci zjištěných dat, které jsme získali z výzkumu prostřednictvím odpovědí na otázky z rozhovoru. Získané data interpretujeme pomocí odpovědí na tři dílčí výzkumné otázky a na konci této kapitoly shrneme nejdůležitější a nejzajímavější poznatky, které z výzkumu vyplynuly.

Jaká byla situace dítěte po rozvodu rodičů a jak dítě vnímalo ztrátu pevných rodinných vazeb?

Rozvod je pro dítě obrovská zátěž, která začíná v momentě, kdy se rodiče rozhodnou dítěti tuto nepřijemnou skutečnost oznámit. To, jakým způsobem je dítěti rozvod oznámen, co následuje po něm, jak se s okolnostmi a náležitostmi týkajícími se rozvodu vypořádají rodiče a zda se k celé situaci dokážou postavit zodpovědně, má pro dítě velký význam. Langmeier a Krejčířová (2006) naznačují, že pokud je dítěti rozvod rozumně vysvětlen, zvládne ho přijmout lépe, než když se k němu kloudné vysvětlení ze strany rodičů nedostane, v čemž se také shodují data vycházející z výzkumu. Rozvod je obrovským zásahem do života dítěte, které si do té doby nějakým způsobem žije svůj svět, zná jej a rozumí mu. Rozpadem rodiny jeho známý svět zmizí, vyvolá v něm nebezpečí, pocit nejistoty a strachu. Dítě se s rozvodem dokáže sžít, jestliže jsou mu jeho příčiny jasně odůvodněny, rodiče logicky a šetrně uvedou celou skutečnost na pravou míru, díky čemuž dítě zná vysvětlení a jasný postup, který bude v rodině následovat. V případě, kdy se dítěti řádného vysvětlení nedostane, dítě nezná následný vývoj rodiny a tím pádem žije v určité nejistotě, je z jeho strany přijetí celé situace značně horší. Z výzkumu vyplývá skutečnost, která je zkrátka daná a kterou se podrobněji zabýval například Teyber (2007), čímž je fakt, že tak, jak rozvod zvládnou rodiče, zvládne ho i dítě. Opuštěná matka, agresivní otec a mezi nimi dítě, kterému se během krátké doby rozpadla rodina, přišlo o stabilní rodinné prostředí a čelí hádkám mezi rodiči nejen v době rozvodu, ale i po něm. Situace, která je náročná pro všechny. Ten, kdo jí ale trpí nejvíce je dítě, které ji nijak nedokáže ovlivnit ani změnit. Uvážlivý přístup ze strany rodičů, ať už k oznámení rozvodu, tak i k chování po celou dobu procesu rozvodu dokáže přispět dítěti k přívětivějšímu přijetí rozpadu rodiny.

Po rozpadu rodiny dítě vplývá do světa, který je pro něj zcela neznámý. Doposud znalo svět, který se skládá z táty a mámy, nyní je tomu jinak. Data vyplývající z výzkumu týkající se porozvodové péče se shodují s již dlouhodobě uváděnými statistickými čísly a

údaji, které uvádějí, že po rozvodu je v drtivé většině dítě svěřeno do péče matky, například Fučík (2013) uvádí 87 %. Ve zbylých případech je dítě svěřeno do péče otce nebo do kolektivní výchovy obou rodičů, tj. střídavá či společná péče. Rozhovory vypovídají, že ať už se dítě po rozvodu nachází v jakékoliv situaci, pevné rodinné vazby mezi jednotlivými členy dané rodiny jsou protrženy. Ztráta pevných rodinných vazeb je pro dítě šetrnější v případě, že má po rozvodu s oběma rodiči přívětivý vztah, oba se mu věnují a tráví s ním čas. Ovšem zjištěná data potvrzují výzkumné zjištění Teybera (2007), že citová otevřenost rodiče, který opouští rodinu se vůči dítěti snižuje, což se projevuje převážně při sníženém zájmu styku rodiče s dítětem. Dítě v mladším a starším školním věku, což je věk respondentů tohoto výzkumu, si je nezájmu rodiče vědomo a pociťuje strach z toho, že rodiče, který jej opustil, ztratí. Avšak výzkum také poukazuje na skutečnost, že nezáměr styku může být projevován taktéž ze strany dítěte vůči rodiči, což nastává v případě komplikovaného rozvodu, v jehož důsledku dítě odcházejícího rodiče odsoudí.

Postupem času se dítěti vrací vzpomínky na minulost, jenž mu připomínají společně strávené chvíle celé rodiny, které v něm vyvolávají pocit lítosti a smutku ze ztráty úplné rodiny. Neúplnost rodiny a ztrátu pevných rodinných vazeb si dítě nejvíce uvědomuje ve chvílích, které jsou pro něj významné (Vánoce, narozeniny, svátky), kdy nemůže být v jeden čas s oběma rodiči, i přesto, že by si to přálo. Na ztrátu pevných rodinných vazeb dítě reaguje pozitivně, jestliže rodinné vztahy a atmosféra v domácnosti je již dlouhou dobu narušena. V takových případech odchod jednoho z rodiče vnímají jako vysvobození a situace, která nastane po rozvodu je pro ně příjemnější.

Jak se dítě zvládlo po rozpadu rodiny adaptovat na život v neúplné rodině a jaký byl jeho vztah s rodiči v době po rozvodu?

Výzkum ukazuje, že adaptace na život v neúplné rodině je zpočátku náročná v případě každého dítěte a to, jak ji zvládne, záleží na mnoha faktorech. Výrazně ovlivňujícím faktorem pro dítě je změna prostředí. Nové bydlení, jiná škola, kamarádi, město a k tomu nepřítomnost rodiče, na kterého bylo dítě do té doby zvyklé, je pro něj příliš velké sousto. Není divu, že v tomto případě je pro dítě adaptace na neúplnou rodinu a změny z ní vzniklé, náročná. Ze zjištěných dat vyplývá, že s rozpadem rodiny a s adaptací na neúplnou rodinu se lépe dokáže vypořádat dítě, pro které se mění pouze uspořádání rodiny, tedy odchod jednoho rodiče a vše ostatní pro něj zůstává stejné, jako tomu bylo v době před rozvodem. Další faktor, který přispívá dítěti k lepšímu vyrovnání se s neúplnou rodinou je složení rodiny. V případě, kdy jsou v rodině alespoň dva sourozenci, dítě ví, že na celou situaci není samo a hledá oporu nejen v rodiči, u kterého je v péči, ale převážně u sourozence, pro kterého je situace stejně komplikovaná. V neposlední řadě je důležitým faktorem přístup obou rodičů v době po rozvodu. Vzájemná komunikace, společný zájem a chtíč fungování rodiny i po rozvodu ze strany obou rodičů jsou považovány za pozitivní činitele, kteří přispívají k jednodušší adaptaci dítěte na život v neúplné rodině. Dítě, jehož rodina je narušena již před jejím rozpadem, čímž je vystavováno nepříjemným, mnohdy až nebezpečným jevům ze strany rodičů, kteří nezvládají ovládat své emoce a chování, se na život v neúplné rodině zvládá adaptovat lépe. Nefungující rodina a narušené rodinné prostředí pro něj bylo tak vyčerpávající, že odchod jednoho z rodičů pro něj znamená lepší atmosféru a mnohdy i lepší fungování celé domácnosti, což ve svých tvrzeních potvrzuje například Smith (2001). Ovšem z rozhovorů vyplývá, že i tito jedinci na neúplnou rodinu reagují smutkem a lítostí nad ztrátou fungujícího rodinného prostředí.

Rozvod nabourá nejen uspořádání rodiny, ale také vztahy mezi rodiči a dítětem. V případě, že za příčinou rozpadu rodiny stojí oba rodiče, kteří se nejen k rozvodu, ale i ke všem náležitostem týkajících se rozvodu postaví odpovědně, jsou schopni vzájemné domluvy, respektují potřeby dítěte i jeden druhého a nedávají před dětmi najevo jejich problémy, výhrady či rozepře, je patrné, že vztah dítěte s oběma rodiči není tolik poškozen. Dítě k rodiči, se kterým nežije v domácnosti dochází ve svém zájmu, těší se k němu a čas strávený u něj považuje za přínosný i příjemně strávený. Jestliže je příčina rozvodu připisována pouze jednomu z rodičů, pak se data vycházející z výzkumu shodují s tvrzením Nováka (2012), jehož očima je na situaci nahlíženo jakožto na zradu rodiče, který je

považován za iniciátora rozvodu. Vztah mezi ním a dítětem je hluboce narušen, vinu dítě připisuje jeho osobě a pociťuje z jeho strany ublížení i zklamání. Lacinová, Macek a Ježek (2016) tvrdí, že kvalita vztahů dětí a rodičů je ovlivněna významnými faktory, kterými jsou emoční blízkost a opora ze strany rodičů. Tyto faktory ovlivňují jedince nejen v dětství a adolescenci, ale také v období dospívání. Jestliže dítě nepociťuje oporu a emoční přijetí ze strany jednoho rodiče, pak je zřejmé, že se vztah mezi nimi bude jen ztěžka prohlubovat. Ovšem z výzkumu vyplývá, že tato problematika je mnohdy potlačována dítětem, které neprojevuje zájem se s druhým rodičem vidat a odmítá jeho péči, čímž se rodič s ním nežijící dostává do velice nepříjemné situace. Rodič nedostává možnost a prostor emoční blízkosti k dítěti a taktéž navázání zpětné důvěry. Navázání opětovného blízkého vztahu rodiče a dítěte tak mnohdy trvá až do dospělého věku dítěte, kdy se z něj stane vyzrálejší jedinec nahlížející na celou situaci jiným pohledem. V mnoha případech jsou až vlastní děti jedince podnětem k opětovnému prohloubení vztahu s rodičem, jelikož svým potomkům nechce odepřít vztah s prarodičem. Vztah dítěte s rodičem, kterému je svěřeno do péče se mnohdy více prohloubí, členové rodiny se semknou a vzájemně sblíží, dítě v rodiči hledá bezpečí a důvěru. Členové neúplné rodiny se snaží být navzájem jeden druhému oporou, pomáhat si a vycházet si vstříc.

Jaké názory zastávají jedinci z neúplných rodin na udržení stabilního rodinného prostředí a jaký je jejich přístup vůči výchově svých dětí?

Vzhledem k tomu, že jedinci jsou poznamenáni nepříjemnou zkušeností s rozvodem z dětství, na svou nynější instituci manželství či partnerství nahlíží velice zodpovědně. Jedinec pocházející z neúplné rodiny si na svém stabilním vztahu s partnerem (partnerkou) zakládá a vyvíjí snahu si jej za každou cenu udržet. Mnohdy se pro něj právě rozvod jeho rodičů stane motivací a vzpourou k tomu tento tíživý jev neopakovat. Langmeier a Krejčířová (2006) tvrdí, že je pro jedince, kteří jsou poznamenáni rozvodem rodičů v dětství těžší zvládnout manželskou roli, jelikož byli svědky nefunkčního a defektního soužití jejich rodičů, díky čemuž jim chybí vzor toho, jak si partnerský vztah udržet. Z dat plynoucích z výzkumu je zřejmé, že právě skutečnost, kdy se jedinci stali svědky rozpadu manželského vztahu a s nímž spojené táhlé rozpory týkající se rozvodu, v nich vyvolaly nechuť zažít onu zkušenost znovu. Úplná rodina, stabilní prostředí a pevné vztahy mezi jednotlivými členy rodiny je to, na čem si jedinci pocházející z neúplných rodin zakládají a na čem výrazně lpí. Představa, že by jejich dítě či děti měly podstoupit stejně traumatickou událost jako oni, u nich nepřichází v úvahu. Jedinci jsou odhodláni udělat cokoli proto, aby k rozpadu jejich manželství či partnerství nedošlo, jelikož jsou si vědomi, že dítě by bylo vystavěno stejné psychické zátěži, kterou si oni sami také prošli. Z čehož vyplývá, že i přes větší dispozice možnosti rozpadu manželství, je jedinec ovlivněn tím, co zažil a co považoval za nesprávné, tedy chování a jednání rodičů, což je považováno za impuls, který jej vede k tomu, tento nepříjemný jev neopakovat. Rodiče jsou pro nezletilé dítě velkým vzorem, čerpá z něj vzorce sociálního chování, ať už jsou správné či nikoliv. Hádky, agrese, nevěra a nezáměr řešení problémů jsou řazeny mezi negativní vzorce chování, se kterými se jedinec setkává při průběhu rozvodu, s nimiž nesouhlasí a nepřeje si je opakovat v jeho životě.

Rodinnou vizí všech respondentů je dopřát dítěti úplnou rodinu, která je složena z obou rodičů, kteří lpí na tom, aby dítěti umožnili kvalitní vývoj a výchovu. Na svého partnera jsou silně fixováni a pro udržení kompaktního vztahu jsou ochotní mnoho obětovat. Výsledky výzkumu provedeného Novákem, Corradiniovou a Vypušťákem (2015) ze kterých vyplývá, že děti z rozvedených manželství se častěji rozvádějí, jsou tímto výzkumem vyvráceny. V případě, že by jejich manželství přestalo být funkční a problémy v rodině by dopadaly na dítě, čímž by ho ohrožovaly, považují rozvod za jedno z možných

řešení, avšak vnímají ho jako velice krajní řešení, ze kterého mají respekt a jsou ochotní vydat ze sebe mnoho proto, aby k němu převážně v mladém věku dítěte nedošlo.

V rámci výchovy si jedinci taktéž zakládají na úplné rodině, kterou považují za nejefektivnější způsob výchovy dítěte. Jedinci si uvědomují, že i samotný rodič je schopen výchovu zvládnout, avšak jsou si vědomí toho, co všechno to obnáší. I přesto, že osamělý rodič je schopen vychovat plnohodnotného jedince, role otce (stejně tak i matky) je ve výchově nezastupitelná, čehož oporou jsou výsledky výzkumu Havlíka a Koří (2007). Neznamená to, že by byl vývoj dítěte nějak poškozen, ale v mnoha ohledech může být narušen. Jedinec je ochuzen o vzor společné výchovy, což se na něm může projevit v budoucnu například v tom ohledu, že dítě vychovávané matkou zná pouze jemnější výchovné přístupy, neví, jak by k určité výchovné metodě přistoupil otec, což nyní v jejich partnerské výchově může vyvolávat hádky. Partner pocházející z úplné rodiny na výchovu nahlíží jinak, než jedinec vychovávaný jedním rodičem, díky čemuž je mezi partnery složité najít společný styl výchovy tak, aby oběma vyhovoval. I přesto partneři vyvíjí snahu zastávat jednotný styl a totožný záměr výchovy, snaží se problémy řešit intenzivněji, nastavit si pravidla a vybudovat si určitou autoritu u dětí. Jedinec vychovávaný jedním rodičem si z rozpadu manželství odnáší vyvarování se chybám v rámci výchovy, kterými byl svědky při výchově jeho rodičů. Vyplývající data z výzkumu také ukazují, že při střídavé výchově lze pokračovat ve výchovném stylu, který rodiče preferovali i v době úplné rodiny, čímž jedinec nepocítuje přílišnou změnu ve výchově.

Hlavní výzkumnou otázkou jsme chtěli zjistit zkušenosti nezletilých dětí s rozvodem rodičů a dopad rozpadu rodiny na vlastní výchovu dětí, přičemž na ní bylo zodpovádáno pomocí dílčích výzkumných otázek. Zkušenosti nezletilých dětí s rozvodem jsou vždy různé, průběh rozvodu může být klidný, nebo naopak velice vyostřený, doprovázený fyzickou i psychickou agresí. Ve všech případech na dítěti rozvod zanechá určité následky, záleží převážně na rodičích a na jejich přístupu k rozvodu, v jakém rozsahu na dítě rozpad rodiny dopadne. Postoj rodičů nezletilých dětí k výchově je pro budoucí život dítěte značně důležitý, jelikož z něj následně čerpají inspiraci.

Nejdůležitější a nejzajímavější poznatky, které z výzkumu vyplývají:

- Dítě se náročněji smiřuje s rozvodem, jestliže rodina bezproblémově funguje a neprobíhají v ní žádné konflikty. Pokud v rodině konflikty probíhají již delší dobu je pro dítě jednodušší rozvod přijmout.
- Z rozhovorů vyplývá, že reakce dítěte na rozvod záleží na způsobu oznámení rozvodu dítěti ze strany rodičů.
- Vyplývající data potvrzují již zjištěnou skutečnost, že většina dětí je po rozvodu přidělena do péče matky.
- V případě vyhroceného rozvodu má dítě strach, že na něj opouštějící rodič zanevře a že ho dítě ztratí. To platí i v opačném případě, kdy se u rodiče projevují obavy ze ztráty dítěte.
- Pro dítě je jednodušší adaptace na neúplnou rodinu v případě, že se pro něj mění pouze uspořádání rodiny a vše ostatní (prostředí, škola, kamarádi, kroužky) zůstává stejné.
- Rodič opouštějící rodinu, rozvodem ztrácí pevný vztah s dítětem. Urovná se až ve vyšším věku dítěte, mnohdy až v momentě, kdy se jeho dítěti narodí potomek.
- Jedinec, který zažije rozvod rodičů je na svou prokreační rodinu silně frustrovaný, jelikož nechce opakovat zkušenost s rozpadem rodiny i u jeho vlastní rodiny.
- Dalším poznatkem vyplývajícím z výzkumu je fakt, že jedinec pocházející z neúplné rodiny, který v dětství zažil rozvod, z něj má určitý respekt a tuto zkušenost již nechce víckrát opakovat, tudíž je schopen mnoho obětovat tomu, aby se jeho vlastní rodina nerozpadla.
- Dítě vždy není schopno přijmout nového partnera/partnerku, ať už ze strany matky či otce. Náhradnímu rodiči dává najevo, že si nepřeje, aby zasahoval do jeho výchovy. V jiných případech dítě náhradního partnera přijme a s výchovou souhlasí.
- Největší váha v rámci výchovy je připisována úplnosti rodiny.
- Do budoucna si jedinci z výchovy odnášejí výchovné praktiky, které pro ně byly přínosné.

- I přesto, že dítě pocházející z neúplné rodiny má v rodiči, který jej vychovával vzor, čímž žije ve vědomí, že by výchovu svého dítěte také zvládl sám, avšak je schopen udělat vše proto, aby k této možnosti nemusel přistoupit, jelikož ví, jak je pro samotného rodiče výchova dítěte náročná.
- Výchova v rámci střídavé péče je náročná, ovšem může být pro dítě velice přínosná.
- Jedinci, kteří zažili rozvod rodičů, si na svém partnerském vztahu velice zakládají a přidávají mu vyšší hodnotu.
- Rodinnou vizí do budoucího života je dopřát dítěti úplnou, milující rodinu.
- Komplikovaný a vyhrocený rozvod na dítěti zanechá nejen nehezke vzpomínky, ale také psychické problémy a zášť.
- Rozvod lze vnímat jako jakousi inspiraci do budoucího života jedince.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala rodinou, neúplnou rodinou a výchovou, přičemž byla rozvrhnutá do tří kapitol a v každé z nich byly ujasněny jednotlivé pojmy a přiblížen vhléd do dané problematiky. Z rodiny úplné se různými příčinami stává rodina neúplná, v našem případě byl příčinou vzniku neúplné rodiny rozvod, kterému jsme se v teoretické části taktéž věnovali. Výchova úzce souvisí s rodinou, ať už úplnou či neúplnou. Cílem bylo přiblížit převážně výchovu v neúplné rodině, jelikož na té jsme dále stavěli v navazující praktické části. Téma rodiny i výchovy jsou společensky již po dlouhou dobu a neustále řešitelnými tématy, mnoho autorů se této problematice v rámci literatury věnuje, díky čemuž byla možnost čerpat z mnoha literárních děl, což považuju za velice přínosné.

Na teoretickou oblast navázala praktická část, pro kterou bylo zvoleno kvalitativní šetření. Výzkumný soubor tvořilo 6 respondentů pocházející z neúplných rodin, kteří momentálně zastávají funkci rodičů svých dětí, mají stabilní partnerský vztah a v dětství zažili rozvod jejich rodičů. Výzkum probíhal metodou polostrukturovaného rozhovoru, které byly následně pomocí tří typů kódování rozpracovány a odkryly nám zkušenosti jednotlivých respondentů s rozpadem rodiny, jejich nynějším postojím k výchově svých dětí a také zpětný pohled a hodnocení celé situace týkající se rozvodu rodičů.

Samotná práce nese název „Vliv neúplné rodiny na budoucí život dítěte“ a tak je tedy na místě zhodnotit, co si jedinec z života v neúplné rodině do budoucna odnáší. Na základě zanalyzování jednotlivých rozhovorů byly zjištěny zkušenosti jedinců s rozvodem rodičů a výzkum jasně ukázal, že rozvod na každém jedinci zanechá alespoň minimální následky. Jak dítě zvládne adaptaci na neúplnou rodinu a na změny, které v důsledku rozpadu rodiny nastávají, záleží na mnoha faktorech, avšak jedním z nejdůležitějších je přístup rodičů, jelikož z výzkumu vyplynulo, že podle toho, jak rozvod zvládnou rodiče, zvládne ho i dítě. Zkušenosti jednotlivých respondentů s rozvodem jsou v každém případě rozdílné, i přesto, že důvodem rozpadu rodiny je stejná příčina, průběh celého procesu je vždy jiný. Od příčiny rozvodu rodičů se odráží také následný průběh a okolnosti celého rozvodu. Výzkum dále ukázal, že do budoucna si jedinci odnášejí narušené vztahy s rodiči, který rodinu opustil a důsledkem rozvodu jim přibylo více povinností, které u mnohých znamenaly předčasnou vyspělost či ztrátu bezstarostného dětství. Prvotní záměr celého výzkumu byl směřován převážně do oblasti výchovy, tedy jak rozvod působil na přístup jedince k výchově, ovšem podrobnější vhléd do této problematiky ze zjištěných dat nebyl natolik důkladný, jak jsem očekávala. Z výzkumu je však zcela patrné, že jedinci zastižení

rozvodem rodičů si do života jako hlavní výchovnou strategii odnáší úplnost rodiny, přičemž dle svých zkušeností soudí, že právě úplná rodina je základ hodnotné výchovy. Na úplnosti rodiny si jedinci pocházející z neúplných rodin zakládají nejen v oblasti výchovy, ale také při udržení si stabilního partnerského vztahu, pro který jsou schopní mnoho obětovat, aby k rozpadu rodiny nedošlo i v jejich prokreační rodině. Z výsledků výzkumu je evidentní, že rozvod rodičů a s nímž spojené vyrůstání v neúplné rodině, jedincům ukázal směr cesty, kterou se v životě vydat nechtějí, ovšem zároveň si díky této zkušenosti uvědomují, že život v neúplné, ale přesto fungující rodině je pro dítě mnohdy lepším řešením, ke kterému by v rámci kritické rodinné situace byli taktéž schopní přistoupit a inspiraci by čerpali ze vzoru rodiče, který z nich dokázal vychovat hodnotného a života schopného jedince.

Problematika neúplných rodin se nedotýká pouze rodičů, ale jak již bylo několikrát zmíněno, nejvíce jim trpí nezletilé dítě. Já sama pocházím z úplné rodiny a tím více si uvědomuji, jaké je štěstí mít možnost v úplné rodině vyrůstat. Teoretická část by měla být vzhledem do dané problematiky a výzkum by měl obohatit a rozšířit již existující výzkumy zaměřené na tohle téma.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARNOLDOVÁ, Anna, 2016. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5148-1.

EVERETT, Craig a Sandra Volgy EVERETT, 2000. *Zdravý rozvod pro rodiče i děti*. Praha: Talpress. ISBN 80-719-7169-3.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2009. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-813.

FUČÍK, Petr, 2013. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6093-7.

GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ, 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2798-1.

GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA, 2009. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2390-7.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA, 2007. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-327-7.

HELUS, Zdeněk, 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, 2009. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2206-1.

KOKAISL, Petr, 2010. *Manželství a rodina obyvatel Kavkazu a Střední Asie*. Praha: Za hranice - Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze. ISBN 978-80-254-8893-5.

KOPECKÁ, Ilona, 2015. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3877-2.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5004-2.
- KRŮTOVÁ, Kateřina a Iva KYSELÁ, 2019. *Moje děti, tvoje děti, naše šťastná rodina*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2891-9.
- KUCHAŘOVÁ, Věra a kol., 2019. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: SLON. ISBN 978-80-7416-333-3.
- KUNHARTOVÁ, Monika, Miloň POTMĚŠIL a Petra POTMĚŠILOVÁ, 2017. *Náročné otcovství: být otcem dítěte s postižením* [online]. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3600-9.
- KURUCOVÁ, Radka, 2016. *Zátěž pečovatele: posuzování, diagnostika, intervence a prevence v péči o nevyléčitelně nemocné*. Praha: Grada Publishing. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5707-0.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 2017. *Rodiče a děti*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-859-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1994. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. [Praha]: Galén. ISBN 80-858-2406-X.
- NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2007. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1449-3.
- NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠŤÁK, 2015. *Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-910-6.
- PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK, 2016. *Zanedbávání dětí: příčiny, důsledky a možnosti hodnocení*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5695-0.
- POUPĚTOVÁ, Šárka, 2009. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Praha: Grada. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
- PÖSLOVÁ, Blanka, 2020. *Tolerantní výchova* Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0622-6.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*, 2012. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4033-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8029-4.

REICHEL, Jiří, 2008. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

SATIR, Virginia, 2006. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh. ISBN 80-725-2150-0.

SCHAEFFER, Edith, 1995. *Co je rodina?*. Praha: Návrat domů. ISBN 80-854-9541-4.

SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*, 2004. Praha: Portál. ISBN 80-717-8906-2.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8559-8.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar, 2011. *Pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5511-3.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3181-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TEYBER, Edward, 2007. *Děti a rozvod: [jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů]*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-163-7.

VALÍŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*, 2011. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

HÖHNE, Sylva a Jana PALONCYOVÁ, 2021. *Péče a výživa dětí po rozchodu rodičů podle výsledků opatrovnických zařízení*. [online] Dostupné z:

https://www.czso.cz/documents/10180/143550791/13005321q1_3-21.pdf/1b601bb1-def9-4b3a-8e54-8caf54c6526d?version=1.1

Obyvatelstvo a rodiny a domácnosti [online]. 2020. In: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvatelstvo-rodiny-domacnosti-xaq1r17hda>

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2012, částka 33, s. 906-909. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ český statistický úřad

Tj. to je

Např. například

% procento

Sb. sbírky

Apod. a podobně

§ paragraf

S. strana

Tzv. takzvaný

R respondent

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Počty sňatků a rozvodů v ČR (ČSÚ).....	22
Obrázek 2 Svěřování dítěte do péče (Copyright © 2018 Aleš Hodina info@stridavka.cz)	26
Obrázek 3 Tabulka kategorií a kódů.....	40

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Rozhovor (R2)

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR (R2)

Zdravím Vás. Jak se cítíte? Můžeme začít?

R2: Dobrý den, cítím se fajn, pojďme na to.

Kolik Vám je let? Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozváděli?

R2: Je mi 25 let. Mí rodiče se rozváděli, když mi bylo 10 let, navštěvovala jsem 5. třídu na základní škole.

Jaké jsou Vaše zkušenosti s rozvodem rodičů? Jaká byla jeho příčina?

R2: Rozvod v podání mých rodičů byla velice vyhrocená situace. Matka čekala dítě (ségru) s otcem a on ji v té době byl nevěrný, našel si novou přítelkyni, do které se zamiloval a byl rozhodnutý, že matku opustí. Celá situace byla složitá, matka byla v 5. měsíci, když ji otec oznámil, že má novou přítelkyni. Řekl ji to jako hotovou věc a po matce požadoval, aby šla na potrat. Bylo to pro mě i pro mou matku náročné období, otec se od nás odstěhoval, až měla ségra 2. měsíce, přitom celou dobu už oficiálně tvořil pár s jinou ženou. Otce jsem nenáviděla, vyhýbala jsem se mu, všechno jsem mu dávala za vinu. Doteď nechápu, jak mohl matku opustit, ještě když byla těhotná.

Jak jste se dozvěděla, že se Vaši rodiče rozvádí?

R2: Rodiče se často hádali, vždycky se zavřeli do koupelny nebo do ložnice a mysleli si, že nic neslyším. To se mýlili, protože já jsem slyšela všechno. Při jedné hádce se otec matce přiznal, že má novou přítelkyni a že se chce rozvést. Tehdy to bylo jako rána z čistého nebe, doma se nic nedělo a najednou rozvod. V tu chvíli se mi zhroutil celý svět. Matku to taky hodně vzalo, ona se rozvádět nechtěla, navíc byla těhotná.

Jaká byla Vaše reakce, když jste zjistila, že se rodiče rozvádí?

R2: Jak už jsem říkala, ve chvíli, kdy jsem slyšela zaznít z koupelny větu, že se otec chce rozvést, zhroutil se mi celý svět. Hrozně jsem trpěla, trvalo mi dlouho, než jsem se s tím dokázala smířit. Absolutně nevím, co otcovi prolítlo hlavou, že se rozhodl od nás odejít. Do té doby jsme byli šťastní, sice u nás v domácnosti probíhaly často hádky, ale vždy to bylo kvůli prkotinám. Žili jsme normální rodinný život, chodili jsme na výlety, na návštěvy, otec jezdil závodně formule, my jsme mu s matkou dělávaly doprovod, jezdili jsme mu fandit, všechno bylo v pohodě. Doteď nevím, co se v otci tak zlomilo, že najednou doma oznámil rozvod. Reagovala jsem na to totálním odporem, s otcem jsem přestala komunikovat, vyhýbala jsem se mu, hodně jsem v tu dobu brečela, byl to pro mě

obrovský šok. Nejhorší pro mě bylo, že trpěla i má matka, která byla navíc těhotná, snažila jsem se jí co nejvíce pomáhat, utěšovat ji.

Jaká byla Vaše situace po rozpadu rodiny?

R2: Byla jsem v péči matky, bydlely jsme ve stejném bytě. Otec se od nás odstěhoval na druhou stranu republiky s jeho novou přítelkyní. Jezdila jsem k němu, pokud chtěl on. Vídali jsme se minimálně, tím, že neustále někde cestoval po světě a nebýval téměř vůbec doma. Vždycky, když on měl čas, tak si mě vzal. Bydlel od nás hodně daleko, takže jsem u něho byla třeba týden, pak jsem se vrátila domů a zase jsem ho neviděla, někdy i několik měsíců. Já jsem se s ním ani vídat nechtěla, kdyby bylo na mě, nejezdila bych k němu vůbec.. Všechny důležité dny, svátky, Vánoce jsem byla ve většině případů s matkou.

Jak jste se zvládla adaptovat na život v neúplné rodině a jak jste reagovala na změny, které díky této situaci nastaly?

R2: Chaos. Ve chvíli, kdy otec odešel, to bylo fajn, všem se ulevilo, dlouho jsem se na to těšila. V jeho přítomnosti jsem se doma necítila dobře, stále jsem cítila napjatý tlak mezi rodiči, neustále si něco vyčítali, otec byl často agresivní, i když matce nikdy neublížil, to by si nedovolil. Nebyla u nás doma příjemná atmosféra. Potom, co otec odešel, nám spadl kámen ze srdce. Doma byl větší klid, nebyly tam žádné hádky a s matkou jsme si hodně oddychly. I přesto, že ze začátku jsme si obě oddychly, později nás to hodně poznamenalo, matka sama nezvládala chod celé domácnosti, hodně nám musely pomáhat babičky, našťastí babička z otcovy strany nám zůstala a měli jsme s ní super vztah. Matka se snažila vést domácnost, co nejlíp to šlo, věnovala nám volný čas, když nějaký měla. Otec do výchovy nikdy příliš nezasahoval, ve výchově žádné změny nenastaly.

Co pro Vás tehdy znamenala ztráta stabilního rodinného prostředí? Jak jste na tuto situaci nahlížela?

R2: Byla to obrovská změna. Otec do té doby finančně zajišťoval rodinu, po jeho odchodu se všechno změnilo. Měli jsme méně peněz, což se odráželo na způsobu života. Předtím jsme byli zvyklí hodně si užívat, to potom skončilo, mamka se starala o ségru a neměli jsme tolik peněz, abychom si mohli dovolit dovolené, výlety a různé aktivity, na které jsme předtím byli zvyklí. Mamka šla do práce ještě dřív, než měla ségra 3 roky, takže jsem ségru musela často hlídat, pomáhala jsem mamce s výchovou, s uklízením, vařila jsem, občas jsem prala, chodila nakupovat. Tím, že se naši rozvedli, tak u nás přestalo být takové to příjemné rodinné zázemí, přítomnost otce tam hodně chyběla. I když často ležel u

televize a nic moc nedělal, tak už jen ten pocit, že víš, že tam toho tatku máš, to tam chybělo. Hodně jsem to vnímala, když jsem byla u kamarádek, ony to tak měly a já ne. Po odchodu otce byl u nás doma jeden velký zmatek. Všechno se motalo okolo ségry, protože byla malá, já jsem si musela zvyknout, že budu bývat až na druhém místě.

Měla jste pocit, že jste díky odchodu otce přišla o bezstarostné dětství?

R2: Nějakým způsobem asi ano. Nedokážu to posoudit, jelikož jsem nezažila situaci, kdy by tam ten otec s námi byl. Třeba by to bylo jiné, ale třeba taky ne. Já na své dětství vzpomínám hezky, neměla jsem se špatně, akorát to bylo náročné, hlavně pro mou matku. Starosti, které se týkali rodiny jsem měla hodně. Často jsem musela doma hlídat ségru, když matka pracovala. V tomhle jsem určitě pocítovala, že je mi odepírán volný čas, který bych mohla trávit třeba s kámoškama, nebo někde v kroužku. Kdyby ten otec v rodině byl, asi bych těch starostí neměla tolik, nevím, tohle fakt nedokážu posoudit.

Co jste si z rozpadu rodiny odnesla do budoucna? V čem Vás rozvod poznamenal nejvíce?

R2: Díky chování mého otce jsem si uvědomila, že není v pohodě podvádět, být nevěrný. Do budoucna si odnáším určitě to, že pokud budu mít s partnerem jakýkoliv problém nebo mezi námi budou jakékoliv neshody, nikdy to nebudu řešit v přítomnosti mých dětí. Pokud by mezi námi nějaký problém nastal, i když bych to nerada přivolala, vysvětlila bych to dítěti tak, jak to je. Všechno bych uvedla na pravou míru, dítě bych o všem informovala, jelikož sama vím, jaké to je pro dítě žít v nejistotě, když před vámi rodiče něco tají. V tom období, kdy se rodiče rozváděli jsem ztratila sebedůvěru, přestala jsem věřit lidem okolo mě a přestala jsem si věřit i já sama. A to byl následek toho, že mi rodiče neustále v něčem lhali, což vůči mě nebylo fér. Nevzpomínám na to ráda a nechce se mi o tom mluvit, ale tohle je to, co si z rozpadu rodiny do budoucna odnáším. Vždycky říkat dítěti pravdu, ono samo vycítí, že se něco děje. Já vím, že mě rodiče asi chtěli ušetřit tomu, aby mi říkali pravdu, která byla krutá, ale udělali by líp.

Cítíte nyní nejistotu v partnerovi?

R2: Určitě cítím nejistotu v partnerovi, nebo spíše se bojím, že mi bude nevěrný. Rozhodně bych se nechtěla ocitnout ve stejné situaci, v jaké se ocitla moje matka. A jelikož vím, že otec dokázal být matce nevěrný, i když měli tak hezký vztah, cítím ze strany partnera, že mi může být taky nevěrný.

Jaký byl Váš vztah s rodiči po rozpadu rodiny? Změnil se jejich přístup k Vám?

R2: Matka ve mně hledala psychickou podporu, svěřovala se mi, často se mi vyzpovídávala, co ji trápí, jak je to pro ní náročné období a tak dále. Věděla, že mě má a že já jsem jí oporou, se vším ji pomůžu, měla ve mně jistotu. Ale vztah jsme spolu měly dobrý i před rozvodem, takže se toho až tolik nezměnilo. Jen jsme se potom obě cítily hodně ublíženě a já jsem byla snad jediný člověk, který to pro ní šileně náročné období, prožíval sní, úplně ve všem. Její chování ke mně se změnilo až tehdy, když si našla nového přítele, za kterého mě prachsprostě vyměnila. Bylo to složité, já jsem věděla, že on jí proti mně navádí, on mě nesnášel, stejně tak jako já jeho, já jsem se snažila dělat peklo ze života jemu, on mi to oplácel. No, začarovaný kruh. A u otce náš vztah měl opačný průběh. Řekla bych, že po tom, co od nás odešel byl na bodu mrazu. Vždy jsem otce vnímala jako férového chlapa, který je čestný, upřímný, pravdomluvný a ve chvíli, kdy se chtěl rozvádět se z něho stal nechutný lhář, kterého jsem absolutně nepoznávala. Cítila jsem z něho faleš, neupřímnost, lži. Podrazil nás, matku i mě. Tohle náš vztah hodně zasáhlo. No, a zlepšoval se časem, ale trvalo to dlouho dobu, cestu zpátky k sobě jsme si našli až v době, kdy se mi narodilo dítě. Cítila jsem z jeho strany snahu o zlepšení našeho vztahu, ale stále jsem v sobě měla pocit uraženosti a ublíženosti, nechtěla jsem mu okolo krku skočit hned, všechno mu odpustit a chovat se jako by se nic nestalo, protože se toho stalo s*kra hodně. Jeho novou přítelkyni jsem nenáviděla, po celou tu dobu. Vždycky, když jsem k němu jela, byla podmínka, že ona nebude doma. Teď už jsme kamarádky, i s otcem teď máme super vztah.

Matčin partner se snažil zapojovat do výchovy?

R2: Ano, ze začátku stále. Nemohl pochopit, že já si nepřeju, aby mi rozkazoval a říkal mi co mám dělat, když to můj otec nebyl. Jeho chování bylo nevhodné, moje v té době asi taky, ale to si uvědomuju až teď. Byl to pro mě nevlastní otec a matka se snažila z něho dělat mého vlastního otce, chtěla mi takto kompenzovat to, že vyrůstám v neúplné rodině asi. No ale nevlastnímu otci jsem dělala naschvály tak dlouho, než pochopil, že se do mé výchovy nemá plést.

V čem jste pocítovala absenci jednoho rodiče nejvíce?

R2: I když se otec do výchovy nikdy moc nezapojoval, určitě chyběla jeho pevná ruka v rámci výchovy. V pubertě jsem se chytla skupinky kamarádů, chodili jsme společně po večerech ven, spávala jsem u kamarádek, matce jsem to neoznámila, nepřišla jsem domů a ona se o mě chudák bála. Nebyla jsem příkladem hodné dcery, což bylo i díky tomu, že jsem věděla, že je na mě matka slabá, věděla jsem, že když si cokoliv dovolím, nečeká mě

doma žádný velký trest. Kdyby byl doma otec, asi bych si to nedovolila. Matka ze mě byla dost nešťastná, s výchovou si často nevěděla rady, já jsem k ní neměla žádný respekt. Když si pak našla nového přítele, tak jsem ji dělala ještě větší naschvály. Otec mi později chyběl jako člověk, i když jsem na něj byla na smrt vytočená a byla jsem si moc dobře vědoma toho, co všechno nám provedl, před rozvodem to byl člověk, na kterého bych nikdy nedala dopustit, byl to pro mě úplný superhrdina, vždycky dokázal všechno zařídit, splnil mi všechno, co mi viděl na očích.

Jak nyní nahlížíte na stabilní rodinné prostředí a udržení si stabilního partnerského vztahu?

R2: Ve vztahu s partnerem je pro mě nejdůležitější komunikace a upřímnost, protože na vztahu se musí neustále pracovat, a to bez komunikace nejde. Upřímnost je pro mě v životě důležitá všeobecně, není to jen v partnerském vztahu, je to i mezi kamarády, rodiči, mezi všemi blízkými lidmi. Nenávidím, když mi někdo lže a je jedno, o co se jedná. Momentálně je pro mě nejdůležitější udržet si rodinu tak, jak ji mám. Nechci nic měnit, chci ať to přesně takhle zůstane. Taky u nás všechno nefunguje na sto procent, ale to nebude nikdy. Pro vztah je potřeba toho hodně obětovat a taky se hodně snažit, aby ten vztah fungoval, ale sama vidím, že to jde, když na tom oba pracujeme a jsme oba schopní do toho vložit úsilí a energii. Já z vlastní zkušenosti vím, že je pro dítě obrovský rozdíl, pokud vyrůstá dítě s oběma rodiči nebo jen s jedním. Za mě je úplná rodina plná lásky a klidu asi to nejvíc, co mohou rodiče dítěti dát. Mé přání je, aby mé dítě vyrůstalo v úplné rodině a v klidu, ať se rodiče mezi sebou domluví. O co se taky nyní snažím, tak snad se nic nepokazí a všechno bude fungovat stejně dobře, jako doted'.

Vnímáte nyní, že rozpad rodiny, který jste v dětství zažila nějak ovlivnil Váš přístup k výchově Vašeho dítěte? Jak?

Jako dítě jsem byla svědkem mnoha událostí, kterých jsem svědkem být neměla. Tohle si rodiče neuvědomovali a tím víc si to uvědomuju já teď. Nechci, aby mé dítě bylo vystavováno stejným situacím, jelikož přesně tyto situace ukazují dítěti nesprávné chování. Asi jsem si odnesla ze vzoru matčiny výchovy, že dítě ze mě musí mít určitý respekt a autoritu, já jsem jí z ní neměla, hlavně když nás opustil otec. Tím nechci říct, že budu trvat na tom, ať mě moje dítě poslouchá na slovo, ale určitou autoritu ze mě, jako z matky by mělo mít.

Co jste si odnesla ze zkušenosti rozpadu rodiny do Vašeho nynějšího vztahu s partnerem?

R2: Věděla jsem, že si nechci povahově najít stejného chlapa jako byl můj otec, nebo alespoň jsem se o to chtěla pokusit, naštěstí se poštěstilo. Je těžké tohle nějak hodnotit, protože každý člověk je jiný zezáčátku když se potkáte a až po určité době se ukážou jeho slabší stránky.

V čem Vás rozvod inspiroval do Vašeho budoucího života?

R2: Chci mít úplnou rodinu a docílit toho, že všichni členové budou pohromadě. Být lepším rodičem, než byl můj otec a řešit všechny problémy narovinu. Všechny. I když jsou to maličkosti. Nikdy bych nechtěla, aby dítě mou vinou trpělo. Nikdy bych to nechtěla dovolit. I přesto, že já jsem si dítě pořídila ve velmi mladém věku, věděla jsem, že ze sebe vydám to nejlepší, abych mu dopřála klidné a láskyplné dětství.

Moc Vám děkuji za rozhovor.

R2: Rádo se stalo, snad Vám to pomůže.